พระไตรปิฎกภาษาไทย

ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระอภิธัมมปิฎก เล่ม ๔๒

ปัฏฐาน ภาคที่ ๓

เล่มที่ ๔๒
พระอภิธรรมปิฎก
ธัมมานุโลม ทุกปัฏฐาน

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๑. เหตุโคจฉกะ
๑. เหตุทุกะ ๑. ปฏิจจวาร
๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร
เหตุปัจจัย

[๑] สภาวธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อโทสะ อโมหะอาศัยอโลภะเกิดขึ้น อโลภะ อโมหะอาศัยอโทสะเกิดขึ้น อโลภะ อโทสะอาศัยอโมหะเกิดขึ้น โมหะอาศัยโลภะเกิดขึ้น โลภะอาศัยโมหะเกิดขึ้น โมหะอาศัยโทสะเกิดขึ้น โทสะอาศัยโมหะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อโทสะ อโมหะ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอโลภะ เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) โมหะ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโลภะ เกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๒ เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัย ขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ เหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เหตุและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ ๒ เหตุและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๒ เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ เหตุและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

[๓] สภาวธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อโทสะ อโมหะอาศัยอโลภะและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (พึง ผูกเป็นจักกนัย) โมหะอาศัยโลภะและ

สัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น โมหะอาศัยโทสะและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อโทสะ อโมหะ อาศัยอโลภะและหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุ และอาศัยเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๒ และเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุและเหตุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อโทสะ อโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและอาศัยอโลภะเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ ๒ อโทสะ อโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๒ และอโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) ขันธ์ ๓ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและอาศัยโลภะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อโทสะ อโมหะ และสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุและอโลภะเกิดขึ้น (๓)

อารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๔] สภาวธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย (เว้นรูปเสียแล้ว อรูปเท่านั้น มี ๙ วาระ) เพราะอธิปติปัจจัย (ไม่มีปฏิสนธิ บริบูรณ์แล้ว) ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัย มหาภูตรูปเกิดขึ้น (นี้เป็นข้อแตกต่างกัน) เพราะอนันตรปัจจัย เพราะสมนันตรปัจจัย เพราะสหชาตปัจจัย (พึงเพิ่มมหาภูตรูปทั้งหมดจนถึงอสัญญสัตตพรหม) เพราะอัญญมัญญปัจจัย เพราะนิสสยปัจจัย เพราะอุปนิสสยปัจจัย เพราะปุเรชาตปัจจัย เพราะ**อาเสวนปัจจัย** (ทั้ง ๒ วาระ ไม่มีปฏิสนธิ) เพราะ**กัมมปัจจัย** เพราะวิปากปัจจัย (ย่อ) เพราะอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๕]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ (ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
	อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุซึ่งไม่มีเหตุ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ หทัยวัตถุ อาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ... สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

นอารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูปทั้งหมด ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ เพราะนอธิปติปัจจัย (บริบูรณ์แล้ว) เพราะนอนันตรปัจจัย เพราะนสมนันตรปัจจัย เพราะนอัญญมัญญปัจจัย เพราะนอุปนิสสยปัจจัย

นปุเรชาตปัจจัย

[๘] สภาวธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ อโทสะ อโมหะอาศัยอโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) โมหะอาศัยโลภะเกิดขึ้น โลภะอาศัยโมหะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ สัมปยุตตขันธ์อาศัยเหตุเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ อโทสะ อโมหะ และสัมปยุตตขันธ์ อาศัยอโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) โมหะและสัมปยุตตขันธ์อาศัยโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนปุเร-ชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒ เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ เหตุอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ และเหตุอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ เป็นเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๑๐] สภาวธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ อโทสะ อโมหะอาศัยอโลภะและ สัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) ในอรูปาวจรภูมิ โมหะอาศัยโลภะและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและอาศัยเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและอาศัยเหตุเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยเหตุและมหาภูตรูปเกิดขึ้นในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อโทสะและอโมหะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและอาศัยอโลภะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกนัย) ขันธ์ ๓ และโมหะอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและอาศัยโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

นปัจฉาชาตปัจจัยเป็นต้น

[๑๑] สภาวธรรมที่เป็**น**เหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็**น**เหตุเกิดขึ้**น**เพราะ**น**ปัจฉาชาตปัจจัย เพราะ**น**

อาเสวนปัจจัย

นกัมมปัจจัยเป็นต้น

[๑๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยเหตุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ... ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยเหตุและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ (๑)

นอาหารปัจจัยเป็นต้น

[๑๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็**น**เหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็**น**เหตุเกิดขึ้**น**เพราะ**น**อาหารปัจจัย ได้แก่ ... ที่เป็**น**ภาย**น**อก ... ที่มีอุตุเป็**น**สมุฏฐา**น** ... สำหรับเหล่า อสัญญสัตตพรหม ฯลฯ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้**น** ฯลฯ กฏัตตารูปที่เป็**น**อุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้**น** ... เพราะ**น**อิ**น**ทรียปัจจัย ได้แก่ ... ที่เป็**น**ภาย**น**อก ... ที่มีอาหารเป็**น**สมุฏฐา**น** ... ที่มีอุตุเป็**น**สมุฏฐา**น** ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ อุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้**น** สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม รูปชีวิติ**น**ทรีย์อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้**น** เพราะ**น**ฌา**น**ปัจจัย ได้แก่ ปัญจวิญญาณ ... ที่เป็**น**ภาย**น**อก ... ที่มีอาหารเป็**น**สมุฏฐา**น** ... ที่มีอุตุเป็**น**

สมุฏฐา**น** ... สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ฯลฯ เพราะ**น**มัคคปัจจัย ได้แก่ ... อาศัย**ขัน**ธ์ ๑ ที่ไม่เป็**น**เหตุ ซึ่งไม่มีเหตุ ฯลฯ ที่เป็**น**ภาย**น**อก ... ที่มีอาหารเป็**น**สมุฏฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ... สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ฯลฯ เพราะนสัมปยุตตปัจจัย เพราะนวิปปยุตตปัจจัย (ปัจจัยนี้เหมือนกับนปุเรชาตปัจจัย มีวาระในอรูปเท่านั้น) เพราะโนนัตถิปัจจัย เพราะโนวิคตปัจจัย

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๔]	นเหตุปัจจัย	มี ๒ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นกัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอาหารปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นอินทรียปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นมัคคปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นสัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๑ วาระ
	โนนัตถิปัจจัย	มี ๓ วาระ
	โนวิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ

(พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๕]	นอารัมมณปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ ฯลฯ
	นอุปนิสสยปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	นอาเสวนปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	นกัมมปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	นวิปากปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	นสัมปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	นวิปปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	โนนัตถิปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	โนวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๖]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ ฯลฯ
	กัมมปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ
	วิปากปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
	อาหารปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ
	อินทรียปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ
	ฌานปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ
	มัคคปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
	สัมปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

(สหชาตวาร ปัจจยวาร และนิสสยวาร มีวาระเหมือนกับปฏิจจวารนั่นเอง เมื่อจบมหาภูตรูปแล้ว พึงเพิ่มคำว่า “ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัย” พึงเพิ่มให้เหมือนกับอายตนะ ๕ ที่ได้ทั้งในอนุโลมและปัจจนียะ สังสัฏฐวารและสัมปยุตตวาร บริบูรณ์แล้ว รูปไม่มี มีแต่อรูปอย่างเดียว)

๑. เหตุทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๗] สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ อโลภะเป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะโดยเหตุปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) โลภะ เป็นปัจจัยแก่โมหะโดยเหตุปัจจัย โทสะเป็นปัจจัยแก่โมหะโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ อโลภะเป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) โลภะเป็นปัจจัยแก่โมหะ ฯลฯ ใน ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๘] สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุ เหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุ เหตุและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผลและอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ไม่เป็นเหตุซึ่งละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคล เห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นเหตุด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอารัมมณปัจจัย ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุเป็น ปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน ... (มีเฉพาะข้อความตอนต้นเท่านั้น ไม่มีอาวัชชนจิต ไม่มีข้อความนี้ว่า รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ) (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดย อารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศล นั้น เพราะปรารภกุศลนั้น เหตุและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (พึงจัดข้อความนี้เข้ากับ บทที่มีในวาระนั้น ๆ เหมือนกับข้อความตอนที่ ๒) (๓)

[๒๐] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุ โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุและสัมปยุตตขันธ์ เหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดย อารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุและสัมปยุตตขันธ์ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุและสัมปยุตตขันธ์ เหตุและ สัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจัย

[๒๑] สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และ จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ เหตุและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๒๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ... (พึงขยายให้พิสดารจนถึงขันธ์ที่ไม่ เป็นเหตุ)

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นเหตุ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูป โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ... (ย่อ พึงเพิ่มข้อความจนถึงหทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุ)

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุโดย อธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดย อธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและเหตุจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว (พึงเพิ่มข้อความจนถึงหทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุ)

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์เหตุ และจิตตสมุฏฐานรูป โดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๒๓] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุ โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำเหตุและ สัมปยุตตขันธ์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดย อธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำเหตุและสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำเหตุ และสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

อนันตรปัจจัย

[๒๔] สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขันธ์ซึ่งเกิด หลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๒๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู (ย่อ) เนวสัญญานาสัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดย อนันตรปัจจัย (บทที่มีนเหตุปัจจัยเป็นมูล เหมือนกันทั้ง ๓ วาระ) (๓)

[๒๖] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุ โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดย อนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่ เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๒๗] สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยสมนันตรปัจจัย (ปัจจัยนี้เหมือนกับอนันตรปัจจัย) เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย (แม้ทั้ง ๒ ปัจจัยนี้เหมือนกับปฏิจจวาร นิสสยปัจจัยเหมือนกับ นิสสยปัจจัยในปัจจยวาร)

อุปนิสสยปัจจัย

[๒๘] สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่เหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขันธ์โดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๒๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วจึงให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฯลฯ มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะ แล้วจึงให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะแล้วจึงให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดย อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ ปกตูปนิสสยะ ... (ปัจจัยนี้เหมือนกับอุปนิสสยปัจจัยข้อที่ ๒) (๓)

[๓๐] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่เหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดย อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขันธ์โดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

ปุเรชาตปัจจัย

[๓๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดย ปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขันธ์โดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัยเป็นต้น

[๓๒] สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดย ปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์ซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอาเสวนปัจจัย (ปัจจัยนี้เหมือนกับอนันตรปัจจัย)

กัมมปัจจัย

[๓๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่เหตุที่เป็นวิบากโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดย กัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ เหตุ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบาก เหตุและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัย

[๓๔] สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยวิปากปัจจัย ได้แก่ อโลภะที่เป็นวิบากเป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะโดยวิปากปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร ในวิปากวิภังค์ มี ๙ วาระ)

อาหารปัจจัย

[๓๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดย อาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอาหารปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ เหตุ และ จิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อินทรียปัจจัย

[๓๖] สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอินทรียปัจจัย ฯลฯ (บทที่มีเหตุเป็นมูล มี ๓ วาระ)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ อินทรีย์ที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดย อินทรียปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอินทรียปัจจัย (พึงขยายอินทรียปัจจัยให้พิสดารอย่างนี้ มี ๙ วาระ)

ฌานปัจจัยเป็นต้น

[๓๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยมัคคปัจจัย เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย (สองปัจจัยเหล่านี้ มี ๙ วาระ)

วิปปยุตตปัจจัย

[๓๘] สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ เหตุเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยวิปปยุตตปัจจัย เหตุเป็นปัจจัยแก่ หทัยวัตถุโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ขันธ์เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็น ปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปป-ยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดย วิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขันธ์ โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดย วิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดย วิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ เหตุและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

อัตถิปัจจัย

[๓๙] สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ อโลภะเป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะโดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) โลภะ เป็นปัจจัยแก่โมหะโดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ อโลภะเป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูป โดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) โลภะเป็นปัจจัยแก่โมหะ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๔๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูป ฯลฯ ขันธ์เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยอัตถิปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์โดยอัตถิปัจจัย มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ... สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ฯลฯ

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดย อัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ เหตุและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยงฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย (๓)

[๔๑] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ อโลภะและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะโดย อัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) โลภะและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่โมหะโดย อัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อโลภะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะโดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดย อัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ใน ปฏิสนธิขณะ เหตุและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุโดยอัตถิปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ เหตุและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ เหตุและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ เหตุและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและอโลภะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ อโทสะ อโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและโลภะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและอโลภะ ... (พึงผูก เป็นจักกนัย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อโลภะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะ และสัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย โลภะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่โมหะและสัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๒] เหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๙ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ (ผู้รู้พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๔๓] สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๔๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดย อารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๓)

[๔๕] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่ไม่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๔๖]	นเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
	โนอวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๔๗]	นอารัมมณปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	".....”	มี ๓ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	".....”	มี ๓ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย	".....”	มี ๑ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	".....”	มี ๓ วาระ ฯลฯ
	นมัคคปัจจัย	".....”	มี ๓ วาระ

นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๔๘] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
วิปากปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อาหารปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
อินทรียปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
ฌานปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นัตถิปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียานุโลม จบ เหตุทุกะ จบ

๒. สเหตุกทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๔๙] สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒ เกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่มีเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๕๐] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่สัมปยุตตขันธ์อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น กฏัตตารูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

[๕๑] สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่มีเหตุและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่มีเหตุและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๕๒] สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และโมหะอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๕๓] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

อธิปติปัจจัย

[๕๔] สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่มีเหตุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๕๕] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูป เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่มีเหตุและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๕๖] สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอนันตรปัจจัย เพราะสมนันตรปัจจัย เพราะสหชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะสหชาตปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่มีเหตุเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะสหชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๕๗] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะสหชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วย อุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ... สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะสหชาตปัจจัย (ทั้ง ๕ วาระนี้เหมือนกับเหตุปัจจัย ไม่มีข้อแตกต่างกัน) (๒)

อัญญมัญญปัจจัย

[๕๘] สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์ ที่มีเหตุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอัญญ-มัญญปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และโมหะอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และหทัยวัตถุอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๕๙] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และหทัยวัตถุอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (ย่อ พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์ อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอัญญ-มัญญปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

นิสสยปัจจัยเป็นต้น

[๖๐] สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนิสสยปัจจัย เพราะอุปนิสสยปัจจัย เพราะปุเรชาตปัจจัย เพราะอาเสวนปัจจัย เพราะกัมมปัจจัย เพราะวิปากปัจจัย เพราะอาหารปัจจัย เพราะอินทรียปัจจัย เพราะฌานปัจจัย เพราะมัคคปัจจัย (ฌานปัจจัยและมัคคปัจจัยเหมือนกับสหชาตปัจจัย ไม่มีมหาภูตรูปที่เป็นภายนอก) เพราะสัมปยุตตปัจจัย เพราะวิปปยุตตปัจจัย เพราะอัตถิปัจจัย เพราะนัตถิปัจจัย เพราะวิคตปัจจัย เพราะอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๖๑]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๖ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๖ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๖ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๖ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๖ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๙ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อินทรียปัจจัย	มี ๙ วาระ
	ฌานปัจจัย	มี ๙ วาระ

มัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๖ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๖ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๖๒] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

(พึงเพิ่มทุกบทจนถึงอสัญญสัตตพรหม)

นอารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๖๓] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่มีเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่มีเหตุและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย (ปัจจัย นี้เหมือนกับสหชาตปัจจัยในอนุโลม) เพราะนอนันตรปัจจัย เพราะนสมนันตรปัจจัย เพราะนอัญญมัญญปัจจัย เพราะนอุปนิสสยปัจจัย เพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ... อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

[๖๔] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่มีเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ และโมหะอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ... อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงขยายให้พิสดารจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ สัมปยุตตขันธ์อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนปุเร-ชาตปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น กฏัตตารูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

[๖๕] สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนปุเร-ชาตปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่มีเหตุและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุและ อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่มีเหตุและ อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

นปัจฉาชาตปัจจัยเป็นต้น

[๖๖] สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนปัจฉาชาตปัจจัย เพราะนอาเสวนปัจจัย เพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุอาศัยขันธ์ที่มีเหตุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่มีเหตุอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ... ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้นเพราะนวิปากปัจจัย (ไม่มีปฏิสนธิ)

นอาหารปัจจัยเป็นต้น

[๖๗] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนอาหารปัจจัย เพราะนอินทรียปัจจัย ฯลฯ เพราะนฌานปัจจัย ฯลฯ เพราะนมัคคปัจจัย ฯลฯ เพราะนสัมปยุตตปัจจัย ฯลฯ

นวิปปยุตตปัจจัยเป็นต้น

[๖๘] สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนวิปปยุตตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ... อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนวิปปยุตตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ โมหะที่สรหคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัย ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนวิปปยุตตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ และโมหะอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคต ด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนวิปปยุตตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนวิปปยุตตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ สัมปยุตตขันธ์อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนวิปปยุตตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ เพราะโนนัตถิปัจจัย ฯลฯ เพราะโนวิคตปัจจัย ฯลฯ (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๖๙] นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๗๐] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๗๑] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
สมนันตรปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๒ วาระ)
วิปากปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
อินทรียปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
ฌานปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
มัคคปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียานุโลม จบ

(สหชาตวารเหมือน**น**กับปฏิจจวาร)

๒. สเหตุกทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๗๒] สภาวธรรมที่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย (บทที่มีสภาวธรรมที่มีเหตุเป็นมูล เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุ ฯลฯ (เหมือน**น**กับปฏิจจวารนั่นเอง) (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ สัมปยุตตขันธ์ทำโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์ที่มีเหตุทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทำโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ... ทำหทัยวัตถุ ฯลฯ (๓)

[๗๓] สภาวธรรมที่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่มีเหตุและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่มีเหตุและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่มีเหตุและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่มีเหตุและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่มีเหตุและทำหทัยวัตถุให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปทำขันธ์ที่มีเหตุและทำมหาภูตรูป ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๗๔] สภาวธรรมที่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และโมหะทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๗๕] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุ ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ สัมปยุตตขันธ์ทำโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๗๖] สภาวธรรมที่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่มีเหตุและทำหทัยวัตถุให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และโมหะทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ ๒ และโมหะทำขันธ์ ๒ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจัย

[๗๗] สภาวธรรมที่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย (อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ เฉพาะปวัตติกาลเท่านั้น)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๗๘] สภาวธรรมที่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอนันตรปัจจัย เพราะสมนันตรปัจจัย เพราะสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับ ปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะสหชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำ กายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะสหชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์ทำโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะสหชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทำโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ... ทำหทัยวัตถุ ฯลฯ (๓)

[๗๙] สภาวธรรมที่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะสหชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่มีเหตุและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ใน ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะสหชาตปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่มีเหตุและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะสหชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่มีเหตุและทำหทัยวัตถุให้ เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่มีเหตุและมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่มีเหตุและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ และโมหะทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่มีเหตุและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปทำขันธ์ที่มีเหตุและ มหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

อัญญมัญญปัจจัยเป็นต้น

[๘๐] สภาวธรรมที่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุให้เป็**น**ปัจจัยเกิดขึ้**น**เพราะอัญญมัญญปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๘๑] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๘๒] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุและโมหะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๘๓]	นเหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นกัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอาหารปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นอินทรียปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ

นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๘๔] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๘๕] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย "....." มี ๓ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียานุโลม จบ

(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

๒. สเหตุกทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๘๖] สภาวธรรมที่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่มีเหตุ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดระคนกับโมหะที่สหรคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๘๗] สภาวธรรมที่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่มีเหตุ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดระคนกับขันธ์ที่สหรคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และโมหะเกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๘๘] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดระคนกับโมหะที่สหรคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

อธิปติปัจจัย

[๘๙] สภาวธรรมที่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่มีเหตุ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๙๐] สภาวธรรมที่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุเพราะอนันตรปัจจัย เพราะสมนันตรปัจจัย เพราะสหชาตปัจจัย ฯลฯ เพราะวิปากปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเพราะวิปากปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งไม่มีเหตุ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ เพราะฌานปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๙๑]	เหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๖ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๑ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๖ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๖ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๖ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๖ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ ฯลฯ
	วิปากปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๖ วาระ
	อินทรียปัจจัย	มี ๖ วาระ
	ฌานปัจจัย	มี ๖ วาระ
	มัคคปัจจัย	มี ๕ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	มี ๖ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๙๒] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดระคนกับขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ย่อ) (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๙๓] นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๖ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ เหตุทุกนัย

[๙๔] นอธิปติปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอาเสวนปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นกัมมปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๙๕]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ ฯลฯ
	กัมมปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ
	วิปากปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
	อาหารปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ ฯลฯ
	มัคคปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียานุโลม จบ

(สัมปยุตตวารเหมือนกับสังสัฏฐวาร)

๒. สเหตุกทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๙๖] สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุ ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ใน ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๙๗] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๙๘] สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว ฯลฯ พิจารณา กิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งขันธ์ที่มีเหตุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ...

โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็น วิบากซึ่งมีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วย จิตที่มีเหตุด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปค-ญาณ และอนาคตังสญาณโดยอารัมมณปัจจัย เพราะปรารภขันธ์ที่มีเหตุ ขันธ์ที่มีเหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งขันธ์ที่มีเหตุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศล และอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็นวิบากซึ่งไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ เพราะปรารภขันธ์ที่มีเหตุ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุและโมหะจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่มีเหตุ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๙๙] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ นิพพานเป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุและโมหะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็นวิบากซึ่งไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ เพราะปรารภขันธ์ที่ไม่มีเหตุและโมหะ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุและโมหะจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะพิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ละได้แล้วซึ่งไม่มีเหตุ พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุและโมหะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้วจิตตุปบาทที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่มีเหตุด้วยเจโตปริยญาณ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ และอนาคตังสญาณโดยอารัมมณปัจจัย เพราะปรารภขันธ์ที่ไม่มีเหตุและโมหะ ขันธ์ที่มีเหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภจักษุ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น เพราะปรารภโสตะ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๑ และโมหะที่ไม่มีเหตุ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๐๐] สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ขันธ์ที่มีเหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ขันธ์และโมหะที่ไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจัย

[๑๐๑] สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ออกจากฌาน ... พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ... พิจารณาผล ... ยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่มีเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอธิปติปัจจัย มีอย่าง เดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป โดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ พระอริยะพิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๑)

อนันตรปัจจัย

[๑๐๒] สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทาน ฯลฯ โคตรภูเป็นปัจจัยแก่มรรค ฯลฯ โวทานเป็นปัจจัยแก่มรรค ฯลฯ มรรคเป็นปัจจัยแก่ผล ฯลฯ ผลเป็นปัจจัยแก่ผล ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ฯลฯ เนวสัญญานาสัญญายตนะของท่านผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย จุติจิตที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่ไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ภวังคจิตที่มีเหตุ เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิตโดยอนันตรปัจจัย ภวังคจิตที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ภวังคจิต ที่ไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่ไม่มีเหตุโดย อนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๑๐๓] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดย อนันตรปัจจัย ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่วิญญาณ ๕ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย จุติจิตที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ภวังคจิตที่ไม่มีเหตุ เป็นปัจจัยแก่ภวังคจิตที่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๑๐๔] สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วย อุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่ไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุ โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

สหชาตปัจจัยเป็นต้น

[๑๐๕] สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยสหชาตปัจจัย (ปัจจัยนี้เหมือนกับสหชาตปัจจัยในปฏิจจวาร ในที่นี้ไม่มีฆฏนา) เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย (ปัจจัยนี้เหมือนกับนิสสยปัจจัยในปฏิจจวาร ในที่นี้ไม่มีฆฏนา)

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๐๖] สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่ไม่มีเหตุโดย อุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๑๐๗] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ สุขทางกายเป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย และโมหะโดยอุปนิสสยปัจจัย ทุกข์ทางกาย ... อุตุ ... โภชนะ ... เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย และโมหะโดยอุปนิสสยปัจจัย โมหะเป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย และโมหะโดยอุปนิสสยปัจจัย สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... อุตุ ... โภชนะ ... เสนาสนะ และโมหะเป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย และโมหะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยสุขทางกายแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อาศัยทุกข์ทางกาย ... อุตุ ... โภชนะ ... เสนาสนะ ... โมหะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ สุขทางกาย ฯลฯ โมหะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ... มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ สุขทางกายและโมหะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๑๐๘] สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่ไม่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ โดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

ปุเรชาตปัจจัย

[๑๐๙] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็น วิบากซึ่งไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่ไม่มีเหตุโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัยเป็นต้น

[๑๑๐] สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่ไม่มีเหตุซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมไม่มีเหตุโดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิด ภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอาเสวนปัจจัย (ปัจจัยนี้ เหมือนกับอนันตรปัจจัย ไม่มีอาวัชชนจิตและภวังคจิต ในอาเสวนปัจจัยพึงเว้นทั้ง ๙ วาระ)

กัมมปัจจัย

[๑๑๑] สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งไม่มีเหตุและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยกัมมปัจจัย

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

วิปากปัจจัย

[๑๑๒] สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยวิปากปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยวิปากปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปากปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยวิปากปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยวิปากปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปากปัจจัย (๑)

อาหารปัจจัย

[๑๑๓] สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอาหารปัจจัย (๑)

อินทรียปัจจัยเป็นต้น

[๑๑๔] สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ อินทรีย์ที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอินทรียปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยฌานปัจจัย ได้แก่ องค์ฌานที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยฌานปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยสัมปยุตตปัจจัย (ในปฏิจจวาร มี ๖ วาระ เหมือนกับสัมปยุตตปัจจัย)

วิปปยุตตปัจจัย

[๑๑๕] สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ขันธ์เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่มีเหตุและโมหะโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุและโมหะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุโดย วิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

อัตถิปัจจัย

[๑๑๖] สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่มีเหตุ ฯลฯ (๓)

[๑๑๗] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม)

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยงฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้นเมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็นวิบากซึ่งไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอัตถิปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุและโมหะโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุและโมหะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุ จึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปราภจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์และโมหะที่สหรคต ด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยอัตถิปัจจัย (๓)

[๑๑๘] สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วย อุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๑ ที่มีเหตุและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่มีเหตุและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัย แก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่มีเหตุและมหาภูตรูป เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่โมหะโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุ โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และโมหะโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๑๙]	เหตุปัจจัย	มี ๖ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อินทรียปัจจัย	มี ๔ วาระ
	ฌานปัจจัย	มี ๔ วาระ
	มัคคปัจจัย	มี ๓ วาระ
	สัมปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
	วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
	วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียทุกะ

[๑๒๐] สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สห-ชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๓)

[๑๒๑] สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๑๒๒] สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุและที่ไม่มีเหตุ โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๒๓] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ เหตุทุกนัย

[๑๒๔] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๒๕] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
วิปากปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
อาหารปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

นัตถิปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียานุโลม จบ

สเหตุกทุกะ จบ

๓. เหตุสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

เหตุปัจจัย

[๑๒๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยเหตุอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากเหตุอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

(ด้วยเหตุนี้ พึงขยายให้พิสดารเหมือนสเหตุกทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

เหตุสัมปยุตตทุกะ จบ

๔. เหตุสเหตุกทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๒๗] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อโทสะ อโมหะอาศัยอโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) โมหะอาศัยโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) ในปฏิสนธิขณะ อโทสะ อโมหะอาศัยอโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อโทสะ อโมหะ และสัมปยุตตขันธ์อาศัยอโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) โมหะและสัมปยุตตขันธ์อาศัยโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๑๒๘] สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุอาศัยขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และเหตุอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๑๒๙] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและ ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อโทสะ อโมหะอาศัยอโลภะและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) โมหะอาศัยโลภะและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุแต่ไม่เป็น เหตุและอาศัยเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อโทสะ และอโมหะอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุและอาศัยอโลภะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

(ย่อ พึงขยายให้พิสดารอย่างนี้)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๓๐] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นอธิปติปัจจัยเป็นต้น

[๑๓๑] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุ เกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ อโทสะ อโมหะอาศัยอโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (บริบูรณ์แล้ว มี ๙ วาระ)

นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจัยเป็นต้น

[๑๓๒] สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุ เกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยเหตุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยเหตุและ สัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้นเพราะนวิปากปัจจัย เพราะนวิปปยุตตปัจจัย

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๓๓] นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๓๔] นอธิปติปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
(พึงนับอย่างนี้)

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นอธิปติทุกนัย

[๑๓๕] เหตุปัจจัย กับนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

(พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียานุโลม จบ

(สหชาตวาร ปัจจยาวาร นิสสยวาร สังสัฏฐวาร และสัมปยุตตวาร เหมือน กับปฏิจจวาร)

๔. เหตุสเหตุกทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๓๖] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ อโลภะเป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะโดยเหตุปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ อโลภะเป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะ และสัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (พึงขยายให้พิสดาร) (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๓๗] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและ ที่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุ เหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุ ขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุ เหตุและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ โดย อารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็น เหตุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ

ด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็น ปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะโดยอารัมมณปัจจัย ขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ และอนาคตังสญาณโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ (บทนี้เหมือนข้อความข้างต้น ไม่มีข้อแตกต่างกัน) (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ (บทนี้ เหมือนข้อความข้างต้น ไม่มีข้อแตกต่างกัน) (๓)

[๑๓๘] สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุและสัมปยุตตขันธ์ เหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุและสัมปยุตตขันธ์ ขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภเหตุและสัมปยุตตขันธ์ เหตุและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจัย

[๑๓๙] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและ ที่มีเหตุโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และเหตุโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๑๔๐] สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่ เป็นเหตุโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น บุคคลยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุให้เป็นอารมณ์อย่าง หนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุ โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ (บทนี้เหมือนข้อความข้างต้นนั่นเอง)

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ (บทนี้เหมือนข้อความข้างต้นนั่นเอง)

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และเหตุโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๑๔๑] สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำเหตุและสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำเหตุและสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็น เหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำเหตุและสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

อนันตรปัจจัย

[๑๔๒] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและ ที่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดย อนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๑๔๓] สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่ เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัย แก่ขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทาน ฯลฯ เนวสัญญานาสัญญายตนะของท่านผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุ โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุ ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขันธ์ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ (๓)

(บทที่มีสภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นมูล มี ๓ วาระ เหมือนกัน)

[๑๔๔] สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

สหชาตปัจจัยเป็นต้น

[๑๔๕] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย (ปัจจัยทั้ง ๓ เหมือนกับเหตุปัจจัยในปฏิจจวาร)

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๔๖] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุเป็นปัจจัยแก่เหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุเป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขันธ์โดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงอ้างถึงบทที่เป็นมูลแห่งวาระทั้ง ๒ อย่างนี้)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ความปรารถนาแล้วจึงให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

(บทที่มีสภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นมูล พึงขยายให้พิสดารด้วยเหตุนี้ ที่เหลือจากนั้น มี ๒ วาระ)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่เหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงอ้างถึงมูล ๒) เหตุและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่เหตุและสัมปยุตตขันธ์โดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

อาเสวนปัจจัย

[๑๔๗] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยอาเสวนปัจจัย (ปัจจัยนี้เหมือนกับอนันตรปัจจัย)

กัมมปัจจัย

[๑๔๘] สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งมีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่เหตุที่เป็นวิบากโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และเหตุโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และเหตุที่เป็นวิบากโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัย

[๑๔๙] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยวิปากปัจจัย ได้แก่ อโลภะที่เป็นวิบากเป็นปัจจัยแก่อโทสะและอโมหะโดยวิปากปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) ในปฏิสนธิขณะ อโลภะ ... (พึงขยายให้พิสดารเหมือนเหตุปัจจัย พึงกำหนดว่า เป็นวิบากแม้ทั้ง ๙ วาระ)

อาหารปัจจัยเป็นต้น

[๑๕๐] สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่ เป็นเหตุโดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุ โดยอินทรียปัจจัย (พึงกำหนดว่า เป็นอินทรีย์ทั้ง ๙ วาระ บริบูรณ์แล้ว)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ โดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุ โดยมัคคปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอัตถิปัจจัย เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๕๑]	เหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อินทรียปัจจัย	มี ๙ วาระ
	ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
	มัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สัมปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
	วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๑๕๒] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๑๕๓] สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่ เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุ โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๓)

[๑๕๔] สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุมีเหตุและที่มีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และ อุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๕๕] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

(ย่อ ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ เหตุทุกนัย

[๑๕๖] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอนันตรปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
(ย่อ ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๓ วาระ)
นมัคคปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๕๗]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	สหชาตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	นิสสยปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	กัมมปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	วิปากปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	อาหารปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	อินทรียปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	ฌานปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	มัคคปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	สัมปยุตตปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อัตถิปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	นัตถิปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	วิคตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียานุโลม จบ เหตุสเหตุกทุกะ จบ

๕. เหตุเหตุสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

[๑๕๘] สภาวธรรมที่เป็นเหตุและที่สัมปยุตด้วยเหตุอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุ และที่สัมปยุตด้วยเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อโทสะ อโมหะอาศัยอโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) โมหะอาศัยโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงขยายให้พิสดารเหมือนเหตุสเหตุกทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

เหตุเหตุสัมปยุตตทุกะ จบ

๖. นเหตุสเหตุกทุกะ ๑. ปฏิจจวาร
๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร
เหตุปัจจัย

[๑๕๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่ เป็นเหตุแต่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัย ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๑๖๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและ ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ฯลฯ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น กฏัตตารูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

[๑๖๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ และที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและ ที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่ เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและอาศัยมหาภูตรูป เกิดขึ้น (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๖๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุ เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มี เหตุเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่ เป็นเหตุไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (ย่อ พึงจำแนกอย่างนี้)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๖๓] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ
(ย่อ ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
สัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ

นัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๖๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและ ไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ... (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม ไม่มีโมหะ) (๑)

นอารัมมณปัจจัย

[๑๖๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุ เกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่ มีเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและ ที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๖๖] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

(พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ เหตุทุกนัย

[๑๖๗] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
นวิปากปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

(พึงนับอย่างนี้)

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๖๘] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อาหารปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ ฯลฯ
ฌานปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
มัคคปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ ฯลฯ
วิคตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียานุโลม จบ

(แม้ในสหชาตวารก็พึงนับอย่างนี้)

๖. นเหตุสเหตุกทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๑๖๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๓ ทำมหาภูตรูป ๑ ให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปทำมหาภูตรูปให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย (ฆฏนา มี ๓ วาระ ปวัตติกาล และปฏิสนธิกาลบริบูรณ์แล้ว ย่อ)

[๑๗๐] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ฯลฯ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

[๑๗๑] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ

นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ

โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

๖. นเหตุสเหตุกทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๑๗๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ... เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

[๑๗๓] เหตุปัจจัย มี ๑ วาระ

อารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๒ วาระ)

มัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ

อนุโลม จบ

[๑๗๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

[๑๗๕] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ

นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ

นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับทั้ง ๒ อย่างที่เหลือพึงนับอย่างนี้)

(สัมปยุตตวารเหมือนกับสังสัฏฐวาร)

๖. นเหตุสเหตุกทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

อารัมมณปัจจัย

[๑๗๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว พิจารณาฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น เห็นแจ้ง ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศล และอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็น ตทารมณ์ บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ ด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ และอนาคตังสญาณโดยอารัมมณปัจจัย เพราะปรารภขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ เพราะปรารภขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

[๑๗๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ นิพพานเป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิตโดย อารัมมณปัจจัย บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและ ไม่มีเหตุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอารัมมณปัจจัย เพราะปรารภขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะพิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอารัมมณ

ปัจจัย บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส จึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ จึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุด้วยเจโตปริยญาณ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ และอนาคตังสญาณโดยอารัมมณปัจจัย เพราะปรารภขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุจึงเกิดขึ้น (๒)

อธิปติปัจจัย

[๑๗๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้วให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น บุคคลยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุ โดยอธิปติปัจจัยมีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ และที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ โดยอธิปติปัจจัยมีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ พระอริยะพิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่ เป็นเหตุและไม่มีเหตุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลิน จักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๑)

อนันตรปัจจัย

[๑๗๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ เนวสัญญานาสัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ จุติจิตที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ภวังคจิตที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิต ภวังคจิตที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ภวังคจิตที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่วิญญาณ ๕ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ จุติจิตที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิต ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๑๘๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยสมนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย (ในปัจจัยนี้ไม่มีฆฏนา มี ๗ วาระ) เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย (ปวัตติกาลและปฏิสนธิกาล มี ๗ วาระ ในปัจจัยนี้ไม่มีฆฏนา)

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๘๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ความปรารถนาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา มรรค และผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ศรัทธาเป็นปัจจัยแก่สุขทางกายและทุกข์ทางกายโดย อุปนิสสยปัจจัย ศีล ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่สุขทางกายและทุกข์ทางกาย โดยอุปนิสสยปัจจัย ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่สุขทางกายและทุกข์ ทางกายโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

[๑๘๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ สุขทางกายเป็นปัจจัยแก่สุขทางกายและทุกข์ทางกายโดยอุปนิสสยปัจจัย ทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่สุขทางกายและทุกข์ทางกายโดยอุปนิสสยปัจจัย สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่สุขทางกายและทุกข์ทางกายโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยสุขทางกายแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อาศัยทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ มรรคและผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัย

[๑๘๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ และไม่มีเหตุโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็นวิบาก ซึ่งไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็น วิบากซึ่งไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดย ปุเรชาตปัจจัย (๒)

ปัจฉาชาตปัจจัย

[๑๘๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุซึ่งเกิดภายหลังเป็น ปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

อาเสวนปัจจัย

[๑๘๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยอาเสวนปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอาเสวนปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทาน ฯลฯ โคตรภูเป็นปัจจัยแก่มรรค ฯลฯ โวทานเป็นปัจจัยแก่มรรคโดยอาเสวนปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอาเสวนปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอาเสวนปัจจัย (๑)

กัมมปัจจัย

[๑๘๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ และที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่ มีเหตุโดยกัมมปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตะ** ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

วิปากปัจจัย

[๑๘๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัย

[๑๘๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและ ไม่มีเหตุโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอาหารปัจจัย (๑)

อินทรียปัจจัย

[๑๘๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่ มีเหตุโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ อินทรีย์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอินทรียปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอินทรียปัจจัย

ฌานปัจจัยเป็นต้น

[๑๙๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยฌานปัจจัย ฯลฯ (พึงเพิ่มแม้ทั้ง ๔ วาระ) เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย

[๑๙๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยสัมปยุตตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยสัมปยุตตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

วิปปยุตตปัจจัย

[๑๙๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ และไม่มีเหตุโดยวิปปยุตตปัจจัยมี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยกายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

อัตถิปัจจัย

[๑๙๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม)

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้นเมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็น เหตุและไม่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ฯลฯ กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ ฯลฯ รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูป โดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้นเมื่อกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็น เหตุแต่มีเหตุจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย (๒)

[๑๙๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ (๒)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๙๕] อารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๔ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๑๙๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ และที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุโดยสหชาตปัจจัยและกัมมปัจจัย (๓)

[๑๙๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

[๑๙๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุโดยสหชาตปัจจัยและปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุและที่ไม่เป็นเหตุไม่มีเหตุเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่ไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุโดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๙๙] นเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ
(ย่อ ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๗ วาระ)
นสหชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๗ วาระ)
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
โนอัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

อารัมมณทุกนัย

[๒๐๐] นเหตุปัจจัย กับอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
นอนันตรปัจจัย กับอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๔ วาระ)
โนนัตถิปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
โนอวิคตปัจจัย "....." มี ๔ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๒๐๑] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย "....." มี ๔ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย "....." มี ๗ วาระ

ปัจจยานุโลม จบ นเหตุสเหตุกทุกะ จบ เหตุโคจฉกะ จบ

๒. จูฬันตรทุกะ

๗. สัปปัจจยทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑-๔. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๑] สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งอาศัยสภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีปัจจัยปรุงแต่งเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งอาศัยสภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

[๒] เหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ

อนุโลม จบ

[๓] สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งอาศัยสภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่ง มีปัจจัยปรุงแต่งเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (ย่อ)

[๔]	นเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๑ วาระ ฯลฯ
	โนวิคตปัจจัย	มี ๑ วาระ

ปัจจนียะ จบ

[๕]	นอารัมมณปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ ฯลฯ
	โนวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

[๖]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
	อนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๗. สัปปัจจยทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

[๗] สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งทำสภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่มีปัจจัย ปรุงแต่งให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุทำขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ขันธ์ที่มีปัจจัยปรุงแต่งทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งทำสภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย (ย่อ)

(พึงขยายปัจจยวาร นิสสยวาร สังสัฏฐวาร และสัมปยุตตวารให้พิสดารอย่างนี้ ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๑ วาระเท่านั้น)

๗. สัปปัจจยทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๘] สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งโดย เหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อารัมมณปัจจัย

[๙] สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่มีปัจจัยปรุงแต่งโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความ พรั่งพร้อมด้วยจิตที่มีปัจจัยปรุงแต่งด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็น ปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะพิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

อธิปติปัจจัย

[๑๐] สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่าง หนักแน่น พิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่มีปัจจัยปรุงแต่งให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นเพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ พระอริยะพิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรคและผลโดยอธิปติปัจจัย (๑)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๑๑] สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็**น**ปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งโดย อนั**น**ตรปัจจัย ฯลฯ เป็**น**ปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย ฯลฯ (บทที่มีอุปนิสสยปัจจัยเป็**น**มูล มี ๒ วาระ) เป็**น**ปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ เป็**น**ปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย (ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๑ วาระเท่านั้**น**)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๒] เหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๑ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๑๓] สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งโดยอารัมมณปัจจัยและอุปนิสสยปัจจัย (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๔] นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ

นอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ
โนวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๕] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๖] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ ฯลฯ
อุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียานุโลม จบ สัปปัจจยทุกะ จบ

๘. สังขตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

เหตุปัจจัย

[๑๗] สภาวธรรมที่ปัจจัยปรุงแต่งอาศัยสภาวธรรมที่ปัจจัยปรุงแต่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ปัจจัยปรุงแต่งเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัย มหาภูตรูปเกิดขึ้น (พึงนับทุกะนี้ให้เหมือนกับสัปปัจจยทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

สังขตทุกะ จบ

๙. สนิทัสสนทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๘] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นไม่ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูปที่เห็นไม่ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นไม่ได้อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เห็นได้อาศัยสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้อาศัยขันธ์ที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นได้อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่ เห็นไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป และกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นได้และเห็นไม่ได้อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๙] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

อธิปติปัจจัย

[๒๐] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นไม่ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ มหาภูตรูป ๓

อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นไม่ได้ อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เห็นได้อาศัยสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้อาศัยขันธ์ที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นได้อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูป ซึ่งเห็นได้และเห็นไม่ได้อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓) (ย่อ พึงเพิ่มทุกปัจจัย)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๑] เหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๓ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๓ วาระ)
มัคคปัจจัย มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๑ วาระ

อวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๒๒] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นไม่ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเห็นไม่ได้ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ หทัยวัตถุ อาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นไม่ได้อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ... ที่เป็นภายนอก ฯลฯ ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วย อุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เห็นได้อาศัยสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้อาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งเห็นไม่ได้เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นได้อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ... ที่เป็นภายนอก ฯลฯ ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นได้อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเห็นไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ฯลฯ ที่เป็นภายนอก ฯลฯ ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ ที่มี อุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูป ซึ่งเห็นได้และเห็นไม่ได้อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓) (พึงเพิ่มทุกปัจจัยอย่างนี้)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๓] นเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๓ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๒๔] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๓ วาระ)
นกัมมปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
นวิปากปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๒๕] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ

สมนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
สหชาตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
นิสสยปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
อาเสวนปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
กัมมปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ ฯลฯ
ฌานปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
นัตถิปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
วิคตปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๙. สนิทัสสนทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม เหตุปัจจัย

[๒๖] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้ทำสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นไม่ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่เห็นไม่ ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุทำ ขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นไม่ได้ทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่เห็นไม่ได้ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงเพิ่ม ๒ วาระ แม้นอกนี้)

อารัมมณปัจจัย

[๒๗] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้ทำสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่เห็นไม่ได้ ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่เห็นไม่ได้ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ)

[๒๘] เหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ

นเหตุปัจจัย

[๒๙] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้ทำสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นไม่ได้ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุ ซึ่งเห็นไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็น อเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งเห็นไม่ได้ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงเพิ่ม ๒ วาระนอกนี้ย่อ)

[๓๐] นเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๓๑] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
นกัมมปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ ฯลฯ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๓๒] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

(พึงเพิ่มนิสสยวารอย่างนี้)

๙. สนิทัสสนทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลม

[๓๓] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดระคนกับสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เห็นไม่ได้ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เกิดระคนกับสภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เพราะอารัมมณปัจจัย (พึงเพิ่มบททั้งหมดกับการนับสภาวธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งอย่างนี้)

(สัมปยุตตวารเหมือนกับสังสัฏฐวาร)

๙. สนิทัสสนทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๓๔] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นไม่ได้โดย เหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุ ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้ และที่เห็นไม่ได้โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๓๕] สภาวธรรมที่เห็นได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งรูปที่เห็นได้โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยอารัมมณปัจจัย ขันธ์ที่เห็นได้เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ อนาคตังสญาณและอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณา กิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ กาย ฯลฯ เสียง ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่เห็นไม่ได้โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่เห็นไม่ได้ด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่

วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ สัททายตนะเป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

อธิปติปัจจัย

[๓๖] สภาวธรรมที่เห็นได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินรูปที่เห็นได้ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินรูปนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณา กุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออก จากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่เห็นไม่ได้ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และ จิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นไม่ได้โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้โดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัย แก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้โดยอธิปติปัจจัย (๓)

อนันตรปัจจัย

[๓๗] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เห็นไม่ได้ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดย อนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ โคตรภูเป็นปัจจัยแก่มรรค ฯลฯ เนวสัญญานาสัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๓๘] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยสมนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๓๙] สภาวธรรมที่เห็นได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเมื่อปรารถนาวรรณสมบัติจึงให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ วรรณสมบัติเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันนตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ ... อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

ปุเรชาตปัจจัย

[๔๐] สภาวธรรมที่เห็นได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งรูปที่เห็นได้โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคล เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ สัททายตนะเป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เห็นไม่ได้โดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ รูปายตนะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เห็นไม่ได้โดย ปุเรชาตปัจจัย รูปายตนะและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

ปัจฉาชาตปัจจัย

[๔๑] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้ซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเห็นไม่ ได้โดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้โดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้ซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเห็นได้โดยปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้โดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้ซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเห็นได้และเห็นไม่ได้โดยปัจฉาชาตปัจจัย (๓)

อาเสวนปัจจัย

[๔๒] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอาเสวนปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เห็นไม่ได้ซึ่งเกิดหลัง ๆ ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทาน โคตรภูเป็นปัจจัยแก่มรรค โวทานเป็นปัจจัยแก่มรรคโดยอาเสวนปัจจัย (๑)

กัมมปัจจัย

[๔๓] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นไม่ได้โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปที่เห็นไม่ได้โดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือสหชาตะและนานาขณิกะ (พึงขยายให้พิสดาร) (๒)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ (พึงขยายให้พิสดาร) (๓)

วิปากปัจจัยเป็นต้น

[๔๔] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มกวฬิงการาหารทั้ง ๓ วาระ) เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มรูปชีวิตินทรีย์ทั้ง ๓ วาระ) เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๔๕] สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นไม่ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เห็นไม่ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย ขันธ์เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เห็นไม่ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเห็นไม่ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้โดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเห็นได้โดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเห็นได้และเห็นไม่ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

อัตถิปัจจัยเป็นต้น

[๔๖] สภาวธรรมที่เห็นได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งรูปที่เห็นได้โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (ย่อ พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม)

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ สัททายตนะเป็นปัจจัยแก่ โสตวิญญาณ ฯลฯ ผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เห็นไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเห็นไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย

กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เห็นไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เห็นไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้โดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้โดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปและ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นได้โดยอัตถิปัจจัย ... ที่เป็นภายนอก ฯลฯ ที่มี อาหารเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม มหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นได้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเห็นได้โดยอัตถิปัจจัย

กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เห็นได้โดยอัตถิปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เห็นได้โดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นได้และเห็นไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย ... ที่เป็นภายนอก ฯลฯ ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม มหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเห็นได้และเห็นไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย (๓)

[๔๗] สภาวธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ รูปายตนะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เห็นไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย รูปายตนะและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยอัตถิปัจจัย เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๘]	เหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๑ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๑ วาระ

สหชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี ๑ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๒ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๑ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๓ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๓ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๓ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๑ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๕ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๑ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๑ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๕ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๔๙] สภาวธรรมที่เห็นได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอารัมมณปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้โดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้โดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เห็นได้และที่เห็นไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เห็นไม่ได้โดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕๐] นเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ
นสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ
นนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๕ วาระ)
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ
โนอัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๕๑] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๕๒] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
สมนันตรปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
สหชาตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
นิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
กัมมปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
นัตถิปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
วิคตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ สนิทัสสนทุกะ จบ

๑๐. สัปปฏิฆทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๕๓] สภาวธรรมที่กระทบได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่กระทบได้เกิดขึ้น มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบได้อาศัยมหาภูตรูปที่กระทบได้เกิดขึ้น จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะอาศัยโผฏฐัพพายตนะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อาโปธาตุอาศัยมหาภูตรูปที่กระทบได้เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบไม่ได้อาศัยมหาภูตรูปที่กระทบได้เกิดขึ้น อาโปธาตุ อิตถินทรีย์ ฯลฯ กวฬิงการาหารอาศัยโผฏฐัพพายตนะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๒ และอาโปธาตุอาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่กระทบ ได้เกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบได้และกระทบไม่ได้อาศัยมหาภูตรูปที่กระทบได้เกิดขึ้น จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะ อาโปธาตุ อิตถินทรีย์ ฯลฯ กวฬิงการาหารอาศัยโผฏฐัพพายตนะเกิดขึ้น (๓)

[๕๔] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบไม่ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่กระทบ ไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบไม่ได้อาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น อิตถินทรีย์ ฯลฯ กวฬิงการาหาร อาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กระทบได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้อาศัยขันธ์ที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูปที่กระทบได้อาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบได้อาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น จักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะอาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบได้และกระทบไม่ได้ อาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น จักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ อิตถินทรีย์ ฯลฯ กวฬิงการาหาร อาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น (๓)

[๕๕] สภาวธรรมที่กระทบได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เกิด ขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้อาศัยขันธ์ที่กระทบไม่ได้และ อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่กระทบได้และอาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป

และกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบได้อาศัยมหาภูตรูปที่กระทบได้และอาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะอาศัยโผฏฐัพพายตนะและอาโปธาตุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบไม่ได้อาศัยขันธ์ที่กระทบได้และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปที่กระทบไม่ได้อาศัยขันธ์ที่กระทบไม่ได้และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบไม่ได้อาศัยโผฏฐัพพายตนะและอาโปธาตุเกิดขึ้น อิตถินทรีย์ ฯลฯ กวฬิงการาหารอาศัยโผฏฐัพพายตนะและอาโปธาตุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้และที่กระทบ ไม่ได้อาศัยขันธ์ที่กระทบไม่ได้ และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ กฏัตตารูปที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้อาศัยขันธ์ที่กระทบไม่ได้และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบได้และกระทบไม่ได้อาศัย โผฏฐัพพายตนะและอาโปธาตุเกิดขึ้น จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะ อิตถินทรีย์ ฯลฯ กวฬิงการาหารอาศัยโผฏฐัพพายตนะและอาโปธาตุเกิดขึ้น (๓)

อารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๕๖] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น

อธิปติปัจจัยเป็นต้น

[๕๗] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบได้เกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย (พึงเว้นปฏิสนธิและกฏัตตารูป) เพราะอนันตรปัจจัย ฯลฯ เพราะสมนันตรปัจจัย ฯลฯ เพราะสหชาตปัจจัย ฯลฯ (พึงเพิ่มมหาภูตรูปทั้งหมด) เพราะอัญญมัญญปัจจัย ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่กระทบได้เกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบได้เกิดขึ้นเพราะอัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ อาโปธาตุ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูปที่กระทบได้เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบได้เกิดขึ้นเพราะอัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๒ และอาโปธาตุอาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่กระทบได้เกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ (๓)

[๕๘] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กระทบได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูปที่กระทบได้อาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น (พึงเพิ่มมหาภูตรูปที่เป็นภายในและภายนอกเหล่านี้เข้าด้วย) (๒)

สภาวธรรมที่กระทบได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่กระทบได้ และอาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะนิสสยปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕๙] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๙ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๙ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๑ วาระ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๖๐] สภาวธรรมที่กระทบได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบไม่ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกะซึ่งกระทบไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบไม่ได้ อาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น อิตถินทรีย์ ฯลฯ กวฬิงการาหารอาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น ... ที่เป็นภายนอก ฯลฯ ที่มีอาหาร เป็นสมุฏฐาน ฯลฯ ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ฯลฯ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบไม่ได้อาศัยอาโปธาตุเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

(สำหรับบทที่มีสภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นมูล พึงเพิ่ม ๒ วาระนอกนี้ แม้ ในฆฏนาก็พึงเพิ่ม ๓ วาระ ทราบแล้วพึงเพิ่มมหาภูตรูปที่เป็นภายในและภายนอก ทั้งหมด)

นอารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๖๑] สภาวธรรมที่กระทบได้อาศัยสภาวธรรมที่กระทบได้เกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย (ย่อไว้ทั้งหมด) เพราะโ**น**วิคตปัจจัย

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๖๒] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๙ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๙ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๖๓] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
นวิปากปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๖๔]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
	อนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
	สหชาตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	“.....”	มี ๖ วาระ
	นิสสยปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
	กัมมปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ ฯลฯ
	มัคคปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
	สัมปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
	วิปปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	อัตถิปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	นัตถิปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
	วิคตปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
	อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๑๐. สัปปฏิฆทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๖๕] สภาวธรรมที่กระทบได้ทำสภาวธรรมที่กระทบได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้ทำสภาวธรรมที่กระทบไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบไม่ได้ทำขันธ์ ๑ ที่กระทบไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบไม่ได้ทำอาโปธาตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น อิตถินทรีย์ ฯลฯ กวฬิงการาหารทำอาโปธาตุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่กระทบไม่ได้ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

(ห้าวาระที่เหลือเหมือนกับปฏิจจวาร)

อารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๖๖] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้ทำสภาวธรรมที่กระทบได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้ทำสภาวธรรมที่กระทบไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่กระทบไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์ที่กระทบไม่ได้ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้ทำสภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้ให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุ-วิญญาณและทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคต ด้วยกายวิญญาณและทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะอธิปติปัจจัย (ย่อ) เพราะอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๖๗]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๑ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

(พึงทำการนับปัจจนียะอย่างนี้ นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

(แม้**ใน**สังสัฏฐวาร ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๑ วาระ ย่อ เพราะอวิคตปัจจัย มีเพียง ๑ วาระ พึงเพิ่มเป็น**น** ๒ วาระ)

๑๐. สัปปฏิฆทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๖๘] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป ที่กระทบไม่ได้โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้ โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๖๙] สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ โผฏฐัพพะ ฯลฯ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วย ทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัย แก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัย แก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น เห็นแจ้ง หทัยวัตถุ ฯลฯ อิตถินทรีย์ ฯลฯ ปุริสินทรีย์ ฯลฯ ชีวิตินทรีย์ ฯลฯ อาโปธาตุ และกวฬิงการาหารโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่กระทบไม่ได้ด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่ เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และ อาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

อธิปติปัจจัย

[๗๐] สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ โผฏฐัพพะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น

เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้น นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจาณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้วให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินหทัยวัตถุ ฯลฯ อิตถินทรีย์ ฯลฯ ปุริสินทรีย์ ฯลฯ ชีวิตินทรีย์ ฯลฯ อาโปธาตุ และกวฬิงการาหารให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความ ยินดีเพลิดเพลิน หทัยวัตถุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบไม่ได้โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้โดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้ โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่กระทบไม่ได้ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยอธิปติปัจจัย (๓)

อนันตรปัจจัย

[๗๑] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่กระทบไม่ได้ซึ่งเกิดก่อน ๆ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย

สมนันตรปัจจัย

[๗๒] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยสมนันตรปัจจัย ฯลฯ

สหชาตปัจจัยเป็นต้น

[๗๓] สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้โดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๗๔] สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยอุตุและเสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อุตุและเสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย และโภชนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ โภชนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

ปุเรชาตปัจจัย

[๗๕] สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ โผฏฐัพพะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งหทัยวัตถุ ฯลฯ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ อาโปธาตุ และกวฬิงการาหารโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กระทบไม่ได้โดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้ โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะและหทัยวัตถุ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กระทบไม่ได้โดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

ปัจฉาชาตปัจจัย

[๗๖] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่กระทบไม่ได้ซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิด ก่อนซึ่งกระทบไม่ได้โดยปัจฉาชาตปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่กระทบไม่ได้ซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกระทบได้โดยปัจฉาชาตปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่กระทบไม่ได้ซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกระทบได้และกระทบไม่ได้โดยปัจฉาชาตปัจจัย (สำหรับปัจจัยทั้ง ๒ พึงเพิ่มบท ที่เป็นมูล) (๓)

อาเสวนปัจจัย

[๗๗] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอาเสวนปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่กระทบไม่ได้ซึ่งเกิดก่อน ๆ ฯลฯ โวทานเป็นปัจจัยแก่มรรคโดยอาเสวนปัจจัย (๑)

กัมมปัจจัย

[๗๘] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบไม่ได้โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปที่กระทบไม่ได้โดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่กระทบได้โดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้ โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัย

[๗๙] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยวิปากปัจจัย ได้แก่ สภาวธรรมที่เป็นวิบากซึ่งกระทบไม่ได้ ฯลฯ มี ๓ วาระ

อาหารปัจจัย

[๘๐] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบไม่ได้โดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ กวฬิงการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กระทบไม่ได้โดยอาหารปัจจัย (พึงเพิ่ม ๒ วาระที่เหลือ แม้ในวาระทั้ง ๒ ก็พึงเพิ่มปฏิสนธิและกวฬิงการาหาร ไว้ในตอนท้ายด้วย) (๓)

อินทรียปัจจัยเป็นต้น

[๘๑] สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์เป็นปัจจัยแก่ กายวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ (แม้ในวาระทั้ง ๓ ก็พึงเพิ่มชีวิตินทรีย์ไว้ในตอนท้ายด้วย) (๓)

สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้ โดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ จักขุนทรีย์และจักขุวิญญาณเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย ฯลฯ กายินทรีย์และกายวิญญาณเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๘๒] สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบไม่ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กระทบไม่ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกระทบไม่ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้โดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกระทบได้โดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกระทบได้และกระทบไม่ได้ โดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

อัตถิปัจจัย

[๘๓] สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้โดยอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ (วาระที่ ๑ เหมือนกับปฏิจจาร) (๑)

สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ มหาภูตรูปที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่อาโปธาตุโดยอัตถิปัจจัย มหาภูตรูปที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูป ซึ่งกระทบไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่อิตถินทรีย์ ฯลฯ กวฬิงการาหารโดยอัตถิปัจจัย ... ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มี อุตุเป็นสมุฏฐาน ... สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ฯลฯ

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ โผฏฐัพพะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะและกายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๑ ที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๒ และ อาโปธาตุโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ (เหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๓)

[๘๔] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม)

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งหทัยวัตถุ ฯลฯ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ อาโปธาตุ และกวฬิงการาหารโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กระทบไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกระทบไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย

กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กระทบไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่กระทบไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้โดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบได้โดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาโปธาตุเป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูปที่กระทบได้โดยอัตถิปัจจัย อาโปธาตุเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งกระทบได้โดยอัตถิปัจจัย อาโปธาตุเป็นปัจจัยแก่จักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะโดยอัตถิปัจจัย ... ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ... สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกระทบได้โดยอัตถิปัจจัย กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กระทบได้โดยอัตถิปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่กระทบได้โดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้ โดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูป ที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้ ฯลฯ (เหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม)

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกระทบได้และกระทบไม่ได้ โดยอัตถิปัจจัย

กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย (๓)

[๘๕] สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบ ได้โดยอัตถิปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กระทบไม่ได้และมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่กระทบไม่ได้ ฯลฯ (เหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม)

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณและกายายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้ โดยอัตถิปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๘๖] เหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

อารัมมณปัจจัย	มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย	มี ๔ วาระ
อนันตรปัจจัย	มี ๑ วาระ
สมนันตรปัจจัย	มี ๑ วาระ
สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๒ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๑ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๓ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๓ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๕ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๑ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๔ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๑ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๑ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๘๗] สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้โดยสหชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กระทบได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยสหชาตปัจจัย (๓)

[๘๘] สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดย อารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้โดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้ โดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๓)

[๘๙] สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้โดยสหชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบไม่ได้โดยสหชาตปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กระทบได้และที่กระทบไม่ได้โดยสหชาตปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๙๐] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
นอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
นสหชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
นนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
โนอัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๙๑] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
นอนันตรปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย "....." มี ๓ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย "....." มี ๑ วาระ
โนนัตถิปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย "....." มี ๓ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๙๒] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
(พึงนับอนุโลมมาติกา)
อวิคตปัจจัย "....." มี ๙ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

สัปปฏิฆทุกะ จบ

๑๑. รูปีทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๙๓] สภาวธรรมที่เป็นรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูป อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น กฏัตตารูป อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

[๙๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๙๕] สภาวธรรมที่เป็นรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นรูปและอาศัยมหาภูตรูป เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูป และอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นรูปและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๙๖]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๑ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๑ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๙ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อินทรียปัจจัย	มี ๙ วาระ

ฌานปัจจัย	มี ๙ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๙๗] สภาวธรรมที่เป็นรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นรูปเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (เพราะนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ พึงกำหนดว่า ไม่มีเหตุ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๙๘]	นเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นกัมมปัจจัย	มี ๒ วาระ
	นวิปากปัจจัย	มี ๕ วาระ

นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๒ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๙๙] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
นวิปากปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๐๐] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

อนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
สมนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
สหชาตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	“.....”	มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
อาเสวนปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
กัมมปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
อินทรียปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
ฌานปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
มัคคปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิคตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๑๑. รูปีทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๐๑] สภาวธรรมที่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (วาระที่เหลือ ก็อย่างนี้ พึงจำแนกปวัตติกาลและปฏิสนธิกาล) (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๐๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูป ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและ ทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๐๓]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๓ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
	มัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	วิปปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๐๔] สภาวธรรมที่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณ ทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นรูปทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มปวัตติกาลและปฏิสนธิกาล) (๓)

[๑๐๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นรูป ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่ง ไม่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๑๐๖] สภาวธรรมที่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นรูปและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัย

เกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะ ทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปทำสภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นรูป และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่ไม่เป็นรูปและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๐๗] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๔ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ เหตุทุกนัย

[๑๐๘] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

(ย่อ พึงเพิ่มทุกวาระ)

นกัมมปัจจัย ".....” มี ๓ วาระ

นวิปากปัจจัย ".....” มี ๙ วาระ

นสัมปยุตตปัจจัย ".....” มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย ".....” มี ๑ วาระ

โนนัตถิปัจจัย ".....” มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจัย ".....” มี ๓ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๐๙] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

(พึงเพิ่มทุกวาระ) ฯลฯ

ฌานปัจจัย ".....” มี ๙ วาระ

มัคคปัจจัย ".....” มี ๓ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย ".....” มี ๙ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

๑๑. รูปีทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๑๑๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูป ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

เหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ

(การนับปัจจนียะเป็นต้นและสัมปยุตตวารพึงเพิ่มไว้ทั้งหมดอย่างนี้ มีเพียงวาระเดียวเท่านั้น)

๑๑. รูปีทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๑๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๑๒] สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ อิตถินทรีย์ ฯลฯ ปุริสินทรีย์ ฯลฯ ชีวิตินทรีย์ ฯลฯ อาโปธาตุ ฯลฯ กวฬิงการาหารโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยอารัมมณปัจจัย ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็น ปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอารัมมณปัจจัย ขันธ์ที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

[๑๑๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจาก มรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณา กิเลสที่ละได้แล้ว ฯลฯ พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ พิจารณากิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งขันธ์ที่ไม่เป็นรูปโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิด ขึ้น บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นรูปด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และ อาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

อธิปติปัจจัย

[๑๑๔] สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ กวฬิงการาหารให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ (ย่อ) นิพพานเป็นปัจจัยแก่มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่ไม่เป็นรูปให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๑๑๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปซึ่ง เกิดหลัง ๆ ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย

(สหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในที่นี้ ไม่มีฆฏนา อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในที่นี้ ไม่มีฆฏนา)

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๑๖] สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยอุตุ โภชนะ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อุตุ โภชนะ และเสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน อาศัยศีล ฯลฯ ทุกข์ทางกายแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ ทุกข์ทางกายเป็นปัจจัยแก่ ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

ปุเรชาตปัจจัย

[๑๑๗] สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ กวฬิงการาหารโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

ปัจฉาชาตปัจจัย

[๑๑๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปโดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

อาเสวนปัจจัย

[๑๑๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอาเสวนปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอาเสวนปัจจัย (๑)

กัมมปัจจัย

[๑๒๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัยและอาหารปัจจัย

[๑๒๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอาหารปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

อินทรียปัจจัย

[๑๒๒] สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ จักขุนทรีย์และจักขุวิญญาณเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วย จักขุวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย ฯลฯ กายินทรีย์ ฯลฯ

ฌานปัจจัยเป็นต้น

[๑๒๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๑๒๔] สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

อัตถิปัจจัยเป็นต้น

[๑๒๕] สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปโดยอัตถิปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม)

กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ กวฬิงการาหารโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

[๑๒๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปโดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๑๒๗] สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปโดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๒)

... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๒๘] เหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

อารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ

อธิปติปัจจัย	มี ๔ วาระ
อนันตรปัจจัย	มี ๑ วาระ
สมนันตรปัจจัย	มี ๑ วาระ
สหชาตปัจจัย	มี ๗ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๗ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๒ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๑ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๑ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๑ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๓ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๖ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๑ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๗ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๑ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๑ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๗ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๑๒๙] สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปโดยสหชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปโดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปโดยสหชาตปัจจัยและกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูป มี ๔ อย่าง คือสหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นรูปและที่ไม่เป็นรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูป มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปุเรชาตะ (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๓๐] นเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสหชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
โนอัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ เหตุทุกนัย

[๑๓๑] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๓ วาระ)
นสัมปยุตตปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๓๒] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
(พึงเพิ่มอนุโลมมาติกา)
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๗ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

รูปีทุกะ จบ

๑๒. โลกิยทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๓๓] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกิยะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น

[๑๓๔] สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระอาศัยสภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกุตตระเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นโลกุตตระเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะและที่เป็นโลกุตตระอาศัยสภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็น โลกุตตระเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นโลกิยะและที่เป็นโลกุตตระเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นโลกุตตระและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๓๕] เหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๕ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๕ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๕ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๕ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๕ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๒ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๒ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๓๖] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็น โลกิยะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๓๗] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ

(ในสุทธนัยที่เป็นโลกุตตระซึ่งมีนอาเสวนปัจจัยเป็นมูล พึงกำหนดว่า เป็นวิบาก ที่เหลือเป็นไปตามปกตินั่น**เอง**)

นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๓๘] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
(บทที่มีนอนันตรปัจจัยเป็นต้นเหมือนกับปัจจนียะ) ฯลฯ
นวิปากปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๓๙] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๑๒. โลกิยทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๔๐] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะทำสภาวธรรมที่เป็นโลกิยะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกิยะ ฯลฯ ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่เป็นโลกิยะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระทำสภาวธรรมที่เป็นโลกิยะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะและที่เป็นโลกุตตระทำสภาวธรรมที่เป็นโลกิยะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๑๔๑] สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระทำสภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะทำสภาวธรรมที่เป็นโลกิยะและที่เป็นโลกุตตระให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่เป็นโลกุตตระและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระทำสภาวธรรมที่เป็นโลกิยะและที่เป็นโลกุตตระให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกุตตระและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะและที่เป็นโลกุตตระทำสภาวธรรมที่เป็นโลกิยะและที่เป็น โลกุตตระให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกุตตระและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่เป็นโลกุตตระและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๔๒]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๔ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๔ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๙ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
	มัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สัมปยุตตปัจจัย	มี ๔ วาระ
	วิปปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ

นัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๔๓] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะทำสภาวธรรมที่เป็นโลกิยะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นโลกิยะฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นโลกิยะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๔๔] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

(โลกุตตระและอรูป พึงกำหนดว่าเป็นวิบาก)

นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๔๕] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย "....." มี ๔ วาระ

นอนันตรปัจจัย "....." มี ๓ วาระ

(บทที่มีนสมนันตรบทเป็นต้นเหมือนกับปัจจนียะ)

นวิปากปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

นสัมปยุตตปัจจัย "....." มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย "....." มี ๒ วาระ

โนนัตถิปัจจัย "....." มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจัย "....." มี ๓ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๔๖] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ

อนันตรปัจจัย "....." มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย "....." มี ๑ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

๑๒. โลกิยทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๔๗] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกิยะ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกุตตระ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑) (พึงขยายสังสัฏฐวารให้พิสดารอย่างนี้ พร้อมทั้งการนับ มี ๒ วาระ)

(สัมปยุตตวารเหมือนกับสังสัฏฐวาร)

๑๒. โลกิยทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๔๘] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

อารัมมณปัจจัย

[๑๔๙] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะพิจารณาโคตรภู พิจารณาโวทาน พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่เป็นโลกิยะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่เป็นโลกิยะด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ขันธ์ที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

[๑๕๐] สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ นิพพานเป็นปัจจัยแก่มรรคและผลโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะรู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่เป็นโลกุตตระด้วยเจโตปริยญาณ ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ ปุพเพ-นิวาสานุสสติญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

อธิปติปัจจัย

[๑๕๑] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว ฯลฯ พระเสขะพิจารณาโคตรภูให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณา

โวทานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่เป็นโลกิยะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

[๑๕๒] สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ นิพพานเป็นปัจจัยแก่มรรคและผลโดยอธิปติปัจจัย

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภูและโวทานโดยอธิปติปัจจัย

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะและที่เป็นโลกุตตระโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

อนันตรปัจจัย

[๑๕๓] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกิยะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นโลกิยะซึ่งเกิดหลัง ๆ ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทานโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โคตรภูเป็นปัจจัยแก่มรรค โวทานเป็นปัจจัยแก่มรรค อนุโลมเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ เนวสัญญานาสัญญายตนะของท่านผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจัยแก่ผล-สมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๒)

[๑๕๔] สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย มรรคเป็นปัจจัยแก่ผล ผลเป็นปัจจัยแก่ผลโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ผลเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๑๕๕] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยสมนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย (มี ๕ วาระ ไม่มีฆฏนา) เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๕๖] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่เป็นโลกิยะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำวิปัสสนาให้เกิดขึ้น ทำอภิญญาให้เกิดขึ้น ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีลที่เป็นโลกิยะ ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธาที่เป็น โลกิยะ ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็นโลกิยะ ฯลฯ ทุกข์ทางกายโดยอุปนิสสยปัจจัย กรรมที่เป็นกุศลและอกุศลเป็นปัจจัยแก่วิบากโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บริกรรมปฐมมรรคเป็นปัจจัยแก่ปฐมมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย ฯลฯ บริกรรมจตุตถมรรคเป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

[๑๕๗] สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ปฐมมรรคเป็นปัจจัยแก่ทุติยมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย ฯลฯ ตติยมรรคเป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ พระอริยะอาศัยมรรคแล้วทำสมาบัติที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เข้าสมาบัติที่เกิดขึ้นแล้ว เห็นแจ้งสังขารโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา มรรคของพระอริยะ ฯลฯ มรรคของพระอริยะเหล่านั้น ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ความเป็นผู้ฉลาดในฐานะและมิใช่ฐานะโดยอุปนิสสยปัจจัย ผลสมาบัติเป็นปัจจัยแก่สุขทางกายโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัย

[๑๕๘] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยปุเร-ชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นโลกิยะโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยปุเรชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

ปัจฉาชาตปัจจัย

[๑๕๙] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกิยะซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน โดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

อาเสวนปัจจัย

[๑๖๐] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยอาเสวนปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกิยะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นโลกิยะ ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอาเสวนปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทานโดยอาเสวนปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอาเสวนปัจจัย ได้แก่ โคตรภู เป็นปัจจัยแก่มรรค ฯลฯ โวทานเป็นปัจจัยแก่มรรคโดยอาเสวนปัจจัย (๒)

กัมมปัจจัย

[๑๖๑] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและ กฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะและที่เป็น โลกุตตระโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัย

[๑๖๒] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยวิปากปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปากปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ

อาหารปัจจัย

[๑๖๓] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอาหารปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

อินทรียปัจจัย

[๑๖๔] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยอินทรียปัจจัย (พึงเพิ่มปฏิสนธิ) จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ

ฌานปัจจัยเป็นต้น

[๑๖๕] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยฌานปัจจัย มี ๑ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระ ฯลฯ มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะ มี ๑ วาระ สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระ มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระ ฯลฯ มี ๑ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๑๖๖] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นโลกิยะโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

อัตถิปัจจัยเป็นต้น

[๑๖๗] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม)

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ (ปัจจัยนี้เหมือน กับปุเรชาตปัจจัย) หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นโลกิยะโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอัตถิปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระโดยอัตถิปัจจัย (๒)

[๑๖๘] สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะและที่เป็น โลกุตตระโดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๑๖๙] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะและที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นโลกุตตระและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะและที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น โลกุตตระโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกุตตระและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย (๒)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๗๐]	เหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๒ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๗ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๔ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
	ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๒ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อินทรียปัจจัย	มี ๔ วาระ
	ฌานปัจจัย	มี ๔ วาระ
	มัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๑๗๑] สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอุปนิสสยปัจจัยและปุเรชาตปัจจัย (๒)

[๑๗๒] สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะและที่เป็น โลกุตตระโดยสหชาตปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะและที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น โลกิยะโดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นโลกิยะและที่เป็นโลกุตตระเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น โลกุตตระโดยสหชาตปัจจัยและปุเรชาตปัจจัย (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๗๓] นเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ
นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ
นนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ
โนอัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๗๔] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ
นสมนันตรปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย "....." มี ๔ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย "....." มี ๔ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๗๕] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อธิปติปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
(พึงเพิ่มอนุโลมมาติกา)
อวิคตปัจจัย "....." มี ๗ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ โลกิยทุกะ จบ

๑๓. เกนจิวิญเญยยทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๗๖] สภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้อาศัยสภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่จิตบางดวงรู้ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์ เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่ จิตบางดวงรู้ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุ อาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้และที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่จิตบางดวงรู้ได้และที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่จิตบางดวงรู้ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

[๑๗๗] สภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้อาศัยสภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่จิตบางดวงรู้ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่จิต บางดวงรู้ไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุ อาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้และที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่จิตบางดวงรู้ได้และที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

[๑๗๘] สภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้อาศัยสภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้และที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่จิตบางดวงรู้ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่จิตบางดวงรู้ได้

และที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูป อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้และที่จิตบางดวง รู้ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่จิตบางดวงรู้ได้และที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้และที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้และที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่จิตบางดวงรู้ได้และที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้อาศัยขันธ์ ๑ ที่จิตบางดวงรู้ได้และที่จิตบางดวงรู้ไม่ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๑๗๙] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๘๐] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
โนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

(การนับวาระทั้ง ๔ อย่าง บริบูรณ์แล้วอย่างนี้)

(พึงขยายสหชาตวาร ปัจจยวาร นิสสยวาร สังสัฏฐวาร และสัมปยุตตวารให้พิสดารอย่างนี้ ในปัจจยวารพึงแสดงหทัยวัตถุและอายตนะ ๕ พึงเพิ่มนัยนั้น ๆ ตามที่จะหาได้)

๑๓. เกนจิวิญเญยยทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๑๘๑] สภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่จิตบางดวงรู้ได้โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่จิตบางดวงรู้ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ย่อ)

เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

นเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
โนวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

(การนับวาระทั้ง ๔ อย่างบริบูรณ์แล้วอย่างนี้)

ปัจจนียะ จบ เกนจิวิญเญยยทุกะ จบ

จูฬันตรทุกะ จบ

๓. อาสวโคจฉกะ

๑๔. อาสวทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะอาศัยกามาสวะเกิดขึ้น กามาสวะและอวิชชาสวะอาศัยทิฏฐาสวะเกิดขึ้น กามาสวะและทิฏฐาสวะอาศัยอวิชชาสวะเกิดขึ้น อวิชชาสวะ อาศัยภวาสวะเกิดขึ้น อวิชชาสวะอาศัยทิฏฐาสวะเกิดขึ้น (พึงทำเป็นจักกนัยแม้แต่ ละอย่าง ๆ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอาสวะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยกามาสวะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

[๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อาสวะ ๔ อาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาสวะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๓] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะอาศัยกามาสวะและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะและอาศัยอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะและอาศัยกามาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกนัย ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๔] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็น อาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

นอารัมมณปัจจัย

[๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอาสวะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอาสวะและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๗]

นเหตุปัจจัย	มี ๒ วาระ
นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย	มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย	มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
โนนัตถิปัจจัย	มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๘]	นอารัมมณปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	".....”	มี ๙ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	".....”	มี ๓ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	".....”	มี ๓ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย	".....”	มี ๓ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	".....”	มี ๓ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย	".....”	มี ๙ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย	".....”	มี ๙ วาระ
	นอาเสวนปัจจัย	".....”	มี ๙ วาระ
	นกัมมปัจจัย	".....”	มี ๓ วาระ
	นวิปากปัจจัย	".....”	มี ๙ วาระ
	นสัมปยุตตปัจจัย	".....”	มี ๓ วาระ
	นวิปปยุตตปัจจัย	".....”	มี ๙ วาระ
	โนนัตถิปัจจัย	".....”	มี ๓ วาระ
	โนวิคตปัจจัย	".....”	มี ๓ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๙]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อนันตรปัจจัย	".....”	มี ๒ วาระ ฯลฯ
	วิปากปัจจัย	".....”	มี ๑ วาระ ฯลฯ
	มัคคปัจจัย	".....”	มี ๑ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	".....”	มี ๒ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๑๔. อาสวทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๐] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะทำสภาวธรรมที่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย (บทที่มีอาสวะเป็นมูล มี ๓ วาระ เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุทำขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อาสวะทำขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น อาสวะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาสวะและจิตตสมุฏฐานรูปทำ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ อาสวะและ สัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๑๑] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะทำสภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะทำกามาสวะและสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะ ทำกามาสวะและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะทำสภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะและทำอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะทำอาสวะและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะทำสภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะและทำกามาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกนัย) ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และสัมปยุตตขันธ์ทำกามาสวะและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๑๒]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
	วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นอาสวะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๔] นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
(พึงนับจำนวนทั้งหมดอย่างนี้)
(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

๑๔. อาสวทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑-๔. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๑๕] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นอาสวะเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะเกิดระคนกับกามาสวะ (พึงผูกเป็นจักกนัย ย่อ)

เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

(การนับและสัมปยุตตวารเหมือนกับสังสัฏฐวาร)

๑๔. อาสวทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๖] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ กามาสวะเป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะโดยเหตุปัจจัย ภวาสวะ เป็น ปัจจัยแก่อวิชชาสวะโดยเหตุปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะ โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ กามาสวะเป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๑๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตอาสวะโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์

อาสวะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๑๘] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภอาสวะ อาสวะจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภอาสวะ ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภอาสวะ อาสวะและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณา กุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ไม่เป็นอาสวะซึ่งละได้แล้ว ฯลฯ พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น เห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพ-โสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นอาสวะด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น อาสวะจึงเกิดขึ้น บุคคลสมาทานศีล ฯลฯ รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น อาสวะจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ (เหมือนกับข้อความตอนที่ ๒) บุคคลยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะเพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้น อาสวะและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

[๒๐] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภอาสวะและสัมปยุตตขันธ์อาสวะจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภอาสวะและสัมปยุตตขันธ์ ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภอาสวะและสัมปยุตตขันธ์ อาสวะและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจัย

[๒๑] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำอาสวะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น อาสวะจึงเกิดขึ้น (มี ๓ วาระ เหมือนกับอารัมมณปัจจัย พึงทำ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ พิจารณาผล ฯลฯ พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น อาสวะจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตอาสวะโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ อาสวะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะ โดยอธิปติปัจจัยมีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินอาสวะและสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนันแน่น ฯลฯ อาสวะจึงเกิดขึ้น (มี ๓ วาระ พึงทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น)

อนันตรปัจจัย

[๒๒] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาสวะที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวะที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาสวะที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาสวะเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาสวะที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวะและสัมปยุตตขันธ์ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๒๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นอาสวะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่อาสวะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ อาสวะและสัมปยุตตขันธ์ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๒๔] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น อาสวะโดยอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๒๕] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยสมนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ (พึงแสดงหทัยวัตถุด้วย)

อุปนิสสยปัจจัย

[๒๖] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูนิสสยะ ได้แก่ อาสวะเป็นปัจจัยแก่อาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย (มี ๓ วาระ)

[๒๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะ ฯลฯ ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ มี ๓ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย

[๒๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลพิจารณาจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ (พึงขยายให้พิสดารอย่างนี้) โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น อาสวะจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อาสวะโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น อาสวะและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อาสวะและขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัย

[๒๙] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ อาสวะที่เกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ อาสวะและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

อาเสวนปัจจัย

[๓๐] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัย

[๓๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตอาสวะโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ อาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัยและอาหารปัจจัย

[๓๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอาหารปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตอาสวะโดยอาหารปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ อาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย (๓)

อินทรียปัจจัยเป็นต้น

[๓๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ อินทรีย์ที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอินทรียปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๓๔] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ อาสวะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ อาสวะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

[๓๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อาสวะโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อาสวะและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

[๓๖] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ อาสวะและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ อาสวะและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

อัตถิปัจจัย

[๓๗] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ กามาสวะเป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะโดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ อาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ อาสวะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะ โดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ กามาสวะเป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

[๓๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม)

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กาย-วิญญาณ ฯลฯ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัย แก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่อาสวะโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น อาสวะจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อาสวะโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ อาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

[๓๙] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ กามาสวะและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะโดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) กามาสวะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะโดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะและอาสวะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ อาสวะและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย อาสวะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอาสวะโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ อาสวะและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ อาสวะและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น อาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอาสวะและกามาสวะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกนัย)

สหชาตะ ได้แก่ กามาสวะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และสัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๐] เหตุปัจจัย มี ๗ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๔๑] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะ โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๔๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๔๓] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและที่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะ และที่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๔๔] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๔๕] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๗ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๗ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๗ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๗ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๗ วาระ)

นมัคคปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๗ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๗ วาระ
โนนัตถิปัจจัย	“.....”	มี ๗ วาระ
โนวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๗ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๔๖]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
		(บทอนุโลมบริบูรณ์แล้ว)	
	อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

อาสวะทุกะ จบ

๑๕. สาสวทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

เหตุปัจจัย

[๔๗] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ เป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอารมณ์ของ อาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะและที่ไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะและที่ไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

(พึงทำสาสวทุกะให้เหมือนโลกิยทุกะในจูฬันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

สาสวทุกะ จบ

๑๖. อาสวสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๔๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้น โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๔๙] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุต จากอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหรคต ด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้นในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัย มหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๓)

[๕๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุต ด้วยอาสวะและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๕๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ โมหะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วย วิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และโมหะอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๕๒] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะ เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ และ โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

อธิปติปัจจัย

[๕๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจาก อาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหรคตด้วย โทมนัสเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสเกิดขึ้น (๓)

[๕๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

(พึงขยายปัจจัยทั้งหมดให้พิสดารอย่างนี้ ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕๕]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๖ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๖ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๖ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๖ วาระ

นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๖ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๖ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๙ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๙ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๙ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๖ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๖ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕๖] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่ง วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

นอารัมมณปัจจัย

[๕๗] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหรคต

ด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

นอธิปติปัจจัย

[๕๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย (ย่อ)

นปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๕๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ และโมหะอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๖๐] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ สัมปยุตตขันธ์อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

[๖๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ สัมปยุตด้วยอาสวะและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์และโมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

(เพราะนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ เพราะนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ)

นกัมมปัจจัยเป็นต้น

[๖๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะ เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ วิปปยุตตเจตนาอาศัยขันธ์ที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น เพราะนวิปากปัจจัย เพราะนอาหารปัจจัย เพราะนอินทรียปัจจัย เพราะนฌานปัจจัย เพราะนมัคคปัจจัย เพราะนสัมปยุตตปัจจัย เพราะนวิปปยุตตปัจจัย เพราะโนนัตถิปัจจัย เพราะโนวิคตปัจจัย

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๖๓] นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๖๔] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
นปุเรชาตปัจจัย "....." มี ๖ วาระ ฯลฯ
นวิปากปัจจัย "....." มี ๙ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย "....." มี ๓ วาระ

อนุโลมปัจจนียะ จบ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๖๕] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
อนันตรปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
สมนันตรปัจจัย "....." มี ๒ วาระ ฯลฯ
กัมมปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
วิปากปัจจัย "....." มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย "....." มี ๒ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัย "....." มี ๑ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ ฯลฯ
วิคตปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ
อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๑๖. อาสวสัมปยุตตทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๖๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วอาสวะให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่วิปปยุต จากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำโมหะที่ สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุทำขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่วิปปยุตจากอาสวะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์ทำโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะทำสภาวธรรมที่วิปปยุต จากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำ หทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทำโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๖๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุต จากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสทำขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะทำสภาวธรรมที่สัมปยุต ด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ และโมหะทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัสและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๖๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากอาสวะและ ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์ ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่วิปปยุตจากอาสวะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์ทำโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๖๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะทำสภาวธรรมที่สัมปยุต ด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และโมหะทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ เพราะอธิปติปัจจัย เพราะอนันตรปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๗๐] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๗๑] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุ ซึ่งวิปปยุตจากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปปยุตจากอาสวะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุต จากอาสวะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑) (ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๗๒] นเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

(พึงทำการนับ ๒ อย่างแม้นอกนี้อย่างนี้)

(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

๑๖. อาสวสัมปยุตตทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๗๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเพราะเหตุปัจจัย (ย่อ)

เหตุปัจจัย มี ๖ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๖ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดระคนกับขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเพราะนเหตุปัจจัย ฯลฯ

นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๖ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

(พึงทำการนับ ๒ อย่างแม้นอกนี้อย่างนี้)
(สัมปยุตตวารเหมือนกับสังสัฏฐวาร)

๑๖. อาสวสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๗๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย โทสะเป็นปัจจัยแก่โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย โทสะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๗๕] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และ จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๗๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โทสะและโมหะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปปยุตจากอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โทสะและโมหะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โทสะและโมหะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๗๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปราภวขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปราภวขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะ ขันธ์และโมหะที่วิปปยุตจากอาสวะจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปราภวขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๘] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระ อริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่วิปปยุตจากอาสวะซึ่งละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว พิจารณากิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ที่วิปปยุตจากอาสวะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา (ในที่นี้ไม่มีความ ยินดี) บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่วิปปยุตจากอาสวะด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ อาวัชชนจิต และโมหะโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว ยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิดเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่วิปปยุตจากอาสวะ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ โทมนัส ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่วิปปยุตจากอาสวะ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ขันธ์ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์และโมหะที่สหรคต ด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ขันธ์ที่วิปปยุตจากอาสวะและโมหะจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วย

โทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วย อุทธัจจะ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจัย

[๘๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะให้เป็นอารมณ์อย่าง หนักแน่น ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดย อธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย อธิบดีธรรมที่สหรคตด้วยโทมนัสเป็นปัจจัยแก่โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย อธิบดีธรรมที่สหรคตด้วยโทมนัสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๘๑] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณา มรรค ฯลฯ พิจารณาผล ฯลฯ พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นนิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิดเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่วิปปยุตจากอาสวะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๒)

อนันตรปัจจัย

[๘๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดย อนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๘๓] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่วิปปยุตจากอาสวะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่วิปปยุตจากอาสวะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๘๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๘๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยสมนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๘๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๘๗] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ ฯลฯ โมหะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย และโมหะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ โมหะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย อุตุ โภชนะ เสนาสนะ และโมหะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ โมหะเป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ศรัทธา ฯลฯ ศีล ฯลฯ โมหะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และ โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๘๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัย

[๘๙] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่วิปปยุตจากอาสวะโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัย

[๙๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยปัจฉาชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดย ปัจฉาชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปปยุตจากอาสวะโดยปัจฉาชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

อาเสวนปัจจัย

[๙๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ (อาวัชชนจิตและวุฏฐานะไม่มี)

กัมมปัจจัย

[๙๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ โดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและ ที่วิปปยุตจากอาสวะโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดย กัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

วิปากปัจจัย

[๙๓] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัย

[๙๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอาหารปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย อาหารที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป

โดยอาหารปัจจัย อาหารที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย (๓)

[๙๕] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอาหารปัจจัย (๑)

อินทรียปัจจัยเป็นต้น

[๙๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๔ วาระ เป็น ปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๙๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ พึงขยายให้พิสดาร) (๑)

[๙๘] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปปยุตจากอาสวะโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

อัตถิปัจจัย

[๙๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย อาสวะโดยอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอัตถิปัจจัย (ปัจจัยนี้เหมือนกับสหชาตปัจจัย) (๓)

[๑๐๐] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจาก อาสวะโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ พึงขยายให้พิสดาร) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภ ความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น วิจิกิจฉาจึงเกิดขึ้น อุทธัจจะจึงเกิดขึ้น โทมนัสจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๐๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและ ปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่โมหะโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและกวฬีการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดย อัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัสที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๐๒] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๔ วาระ

วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๑๐๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๑๐๔] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๑๐๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยอาสวะและที่วิปปยุตจากอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๐๖] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ เหตุทุกนัย

[๑๐๗] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ ฯลฯ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๑๐๘] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

อาสวสัมปยุตตทุกะ จบ

๑๗. อาสวสาสวทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๐๙] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะและ อวิชชาสวะอาศัยกามาสวะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) อวิชชาสวะอาศัยภวาสวะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) อวิชชาสวะอาศัยทิฏฐาสวะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอาสวะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นอารมณ์ของอาสวะและที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกามาสวะเกิดขึ้น ... อาศัยภวาสวะ ... (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

[๑๑๐] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรม ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัย หทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อาสวะอาศัยขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นอารมณ์ของอาสวะและที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาสวะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๑๑๑] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นอารมณ์ของอาสวะและที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะอาศัยกามาสวะและสัมปยุตตขันธ์ เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัยอย่างนี้) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นอารมณ์ของอาสวะและที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอารมณ์ ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะและอาศัยอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นอารมณ์ของอาสวะและที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นอารมณ์ของอาสวะและที่เป็นอารมณ์ของ อาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะ แต่ไม่เป็นอาสวะและ อาศัยกามาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกนัย ย่อ) (๓)

(ปฏิจจวาร สหชาตวาร ปัจจยวาร นิสสยวาร สังสัฏฐวาร และสัมปยุตตวาร ก็มีอย่างนี้ พึงทำเหมือนอาสวทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

๑๗. อาสวสาสวทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

(เหตุปัจจัย และอารัมมณปัจจัย ในปัญหาวาร ไม่พึงเพิ่มโลกุตตระ แต่พึงเพิ่มคำว่า พระเสขะ พิจารณาโคตรภู พิจารณาโวทาน แม้อธิปติปัจจัย ผู้รู้ทราบเนื้อความทั้งหมดแล้วพึงเพิ่ม)

อนันตรปัจจัย

[๑๑๒] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาสวะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวะที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาสวะที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาสวะเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นอารมณ์ของอาสวะและที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาสวะที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวะและสัมปยุตตขันธ์ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๑๑๓] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทาน อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวะที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่อาสวะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะ เป็นอารมณ์ของอาสวะ และที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวะและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่อาสวะและสัมปยุตตขันธ์โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๑๑๔] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นอารมณ์ของอาสวะและที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาสวะและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวะที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นอารมณ์ของอาสวะและที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาสวะและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาสวะและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นอารมณ์ของอาสวะและที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะเป็นอารมณ์ของอาสวะและที่เป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาสวะและสัมปยุตตขันธ์ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวะและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงขยายให้พิสดารทั้งหมดอย่างนี้) (๓)

(แม้ในอาสวทุกะก็พึงทำอนันตรปัจจัยให้เหมือนกับทุกะนี้ อาวัชชนจิตและ วุฏฐานะท่านยกขึ้นแสดงไว้แล้วอย่างนี้ ย่อ ทุกอย่างบริบูรณ์แล้ว พึงทำให้เหมือน กับอาสวทุกะ ไม่มีข้อที่แตกต่างกัน)

อาสวสาสวทุกะ จบ

๑๘. อาสวอาสวสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๑๕] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะและ อวิชชาสวะอาศัยกามาสวะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) อวิชชาสวะอาศัยภวาสวะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) อวิชชาสวะอาศัยทิฏฐาสวะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะ และสัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยอาสวะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะ อาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะอวิชชาสวะและสัมปยุตตขันธ์อาศัยกามาสวะที่สัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัยทั้งหมด) (๓)

[๑๑๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย อาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อาสวะอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะอาศัย สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และอาสวะอาศัย ขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๑๑๗] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็น อาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะอาศัยกามาสวะและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัยทั้งหมด) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะ สัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะและอาศัยอาสวะ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะอาศัย สภาวธรรมที่เป็นอาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทิฏฐาสวะและอวิชชาสวะอาศัย ขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะและอาศัยกามาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

(พึงผูกเป็นจักกนัย พึงเพิ่มปัจจัยทั้งหมดอย่างนี้)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๑๘] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ ย่อ)
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ (ไม่มีวิบาก)
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นอธิปติปัจจัยเป็นต้น

[๑๑๙] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย (บทที่มีนเหตุปัจจัยเป็นมูลไม่มี) เพราะนปุเรชาตปัจจัย เพราะนปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๒๐] นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้ สหชาตวาร ปัจจยวาร นิสสยวาร และสังสัฏฐวาร บริบูรณ์แล้วอย่างนี้เหมือนกับปฏิจจวาร)

๑๘. อาสวอาสวสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๒๑] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะโดยเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๑)

อารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๑๒๒] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะจึง เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะ อาสวะจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น อาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะ อาสวะและขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอาสวะจึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

... เพราะอธิปติปัจจัย (พึงทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหมือนกับอารัมมณปัจจัย)

... เพราะอนันตรปัจจัย (เหมือนกับอารัมมณปัจจัยนั่นเอง พึงเพิ่มคำว่า ที่เกิดก่อน ๆ ไว้)

... เพราะสมนันตรปัจจัย เพราะสหชาตปัจจัย เพราะ**อัญญมัญญปัจจัย** เพราะนิสสยปัจจัย

... เพราะอุปนิสสยปัจจัย (เหมือนกับอารัมมณปัจจัยนั่นเอง ไม่มีการจำแนกไว้ มี ๓ วาระ พึงเพิ่มอุปนิสสยปัจจัยทั้งหมด)

กัมมปัจจัยเป็นต้น

[๑๒๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัย โดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๒๔]	เหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อินทรียปัจจัย	มี ๓ วาระ
	ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
	มัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๑๒๕] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุต ด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๑๒๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และ อุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๑๒๗] สภาวธรรมที่เป็นอาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอาสวะสัมปยุตด้วยอาสวะและที่สัมปยุตด้วยอาสวะ แต่ไม่เป็นอาสวะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๒๘] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ เหตุทุกนัย

[๑๒๙] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ
นสมนันตรปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย "....." มี ๔ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ
นวิปปยุตตปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย "....." มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๓๐] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย "....." มี ๙ วาระ
(พึงนับบทที่เป็นอนุโลม) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย "....." มี ๙ วาระ

อาสวอาสวสัมปยุตตทุกะ จบ

๑๙. อาสววิปปยุตตสาสวทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

เหตุปัจจัย

[๑๓๑] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะแต่เป็นอารมณ์ของอาสวะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะแต่เป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากอาสวะแต่เป็นอารมณ์ของ อาสวะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัย ขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอาสวะและที่ไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะอาศัยสภาวธรรม ที่วิปปยุตจากอาสวะและไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

(พึงขยายให้พิสดารเหมือนโลกิยทุกะในจูฬันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน ย่อ)

อาสววิปปยุตตสาสวทุกะ จบ

อาสวโคจฉกะ จบ

๔. สัญโญชนโคจฉกะ
๒๐. สัญโญชนทุกะ ๑. ปฏิจจวาร
๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร
เหตุปัจจัย

[๑] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชน์และอวิชชาสังโยชน์อาศัยกามราคสังโยชน์เกิดขึ้น สีลัพพตปรามาสสังโยชน์และอวิชชาสังโยชน์อาศัยกามราคสังโยชน์เกิดขึ้น มานสังโยชน์และอวิชชาสังโยชน์อาศัยกามราคสังโยชน์เกิดขึ้น อวิชชาสังโยชน์อาศัยกามราคสังโยชน์เกิดขึ้น อิสสาสังโยชน์และอวิชชาสังโยชน์อาศัยปฏิฆสังโยชน์เกิดขึ้น มัจฉริยสังโยชน์และอวิชชาสังโยชน์อาศัยปฏิฆสังโยชน์เกิดขึ้น อวิชชาสังโยชน์อาศัยปฏิฆสังโยชน์เกิดขึ้น ภวราคสังโยชน์และอวิชชาสังโยชน์อาศัยมานสังโยชน์เกิดขึ้น อวิชชาสังโยชน์อาศัยภวราคสังโยชน์เกิดขึ้น อวิชชาสังโยชน์อาศัยวิจิกิจฉาสังโยชน์ เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยสังโยชน์เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชน์ อวิชชาสังโยชน์ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยกามราคสังโยชน์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

[๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป และกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สังโยชน์อาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ สังโยชน์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๓] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชน์และอวิชชาสังโยชน์อาศัย กามราคสังโยชน์และสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นสังโยชน์และอาศัยสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และ ที่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทิฏฐิสังโยชน์อวิชชาสังโยชน์ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นสังโยชน์และอาศัยกามราคสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

(ในอารัมมณปัจจัย รูปไม่มี อธิปติปัจจัยเหมือนกับเหตุปัจจัย วิจิกิจฉาสังโยชน์ ไม่มี)

... เพราะอนันตรปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชาสังโยชน์อาศัยวิจิกิจฉาสังโยชน์เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นสังโยชน์ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชาสังโยชน์อาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชาสังโยชน์อาศัยวิจิกิจฉาสังโยชน์และสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (๓)

(ย่อ เหมือนกับอาสวโคจฉกะ พึงยกนอารัมมณปัจจัยทั้งหมดขึ้นแสดง)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒.สังขยาวาร

สุทธนัย

[๖] นเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๗] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

(พึงนับทุกปัจจัยอย่างนี้)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๘]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
	(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๔ วาระ)		
	วิปากปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
	อาหารปัจจัย	“.....”	มี ๔ วาระ ฯลฯ
	มัคคปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	สัมปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๔ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๔ วาระ

ปัจจนียานุโลม จบ

๒๐. สัญโญชนทุกะ ๒. สหชาตวาร

[๙] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เกิดร่วมกับสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เพราะเหตุปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร)

๒๐. สัญโญชนทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

เหตุปัจจัย

[๑๐] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นสังโยชน์ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุทำ ขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่เป็นสังโยชน์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สังโยชน์ทำขันธ์ที่ไม่เป็นสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สังโยชน์ ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ สังโยชน์และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ สังโยชน์ ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สังโยชน์และสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๑๑] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชน์และอวิชชาสังโยชน์ทำกามราคสังโยชน์และสัมปยุตตขันธ์ให้

เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ทิฏฐิสังโยชน์และอวิชชาสังโยชน์ทำกามราคสังโยชน์และหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นสังโยชน์และทำสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงผูก เป็นจักกนัย) ขันธ์ที่ไม่เป็นสังโยชน์ทำสังโยชน์และหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทิฏฐิสังโยชน์อวิชชาสังโยชน์และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นสังโยชน์และทำกามราคสังโยชน์ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกนัย) ทิฏฐิสังโยชน์ อวิชชาสังโยชน์ และสัมปยุตตขันธ์ทำกามราคสังโยชน์และหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย ย่อ) (๓)

[๑๒] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

[๑๓] นเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
(ในที่ที่มีหทัยวัตถุได้พึงทำให้ไม่แตกต่างกัน)
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

(พึงเพิ่มการนับ ๒ อย่างนอกนี้ และนิสสยวารอย่างนี้)

๒๐. สัญโญชนทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลม

เหตุปัจจัย

[๑๔] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชน์และอวิชชาสังโยชน์เกิดระคนกับกามราคสังโยชน์ (มี ๙ วาระอย่างนี้ พึงเพิ่มเฉพาะที่เป็นอรูป)

(สังสัฏฐวารและสัมปยุตตวารพึงทำอย่างนี้)

๒๐. สัญโญชนทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๕] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์

สังโยชน์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๑๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๑๗] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภสังโยชน์ สังโยชน์จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภสังโยชน์ ขันธ์ที่ไม่เป็นสังโยชน์จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภสังโยชน์ สังโยชน์และสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ไม่เป็นสังโยชน์ซึ่งละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นสังโยชน์ด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ ที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณา กุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นสังโยชน์ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นสังโยชน์ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น สังโยชน์และขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์จึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มเฉพาะที่ปรารภไว้)

อธิปติปัจจัย

[๑๙] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลทำสังโยชน์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ มี ๓ วาระ (มีอารมณ์อย่างหนักแน่น)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ มี ๓ วาระ (พึง เพิ่มอารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติแม้ทั้ง ๓ วาระ พึงจำแนกแม้ทั้ง ๓ วาระ)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลทำสังโยชน์และสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ มี ๓ วาระ

อนันตรปัจจัย

[๒๐] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ สังโยชน์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่สังโยชน์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นสังโยชน์ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นสังโยชน์ซึ่งเกิดหลัง ๆ ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นสังโยชน์ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่สังโยชน์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่สังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มแม้ทั้ง ๒ วาระอย่างนี้) (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๒๑] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๒๒] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ สังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย (แม้ทั้ง ๓ วาระก็พึงแสดงอย่างนี้)

[๒๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่สังโยชน์และสัมปยุตตขันธ์โดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย

[๒๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นสังโยชน์ โดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่สังโยชน์โดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น สังโยชน์และสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่สังโยชน์และสัมปยุตตขันธ์โดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัย

[๒๕] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยปัจฉาชาตปัจจัย ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ใช่ สังโยชน์โดยปัจฉาชาตปัจจัย ฯลฯ (๑)

อาเสวนปัจจัย

[๒๖] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัยเป็นต้น

[๒๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๒๘] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (พึงจำแนกไว้) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (พึงจำแนกไว้) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่สังโยชน์โดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่สังโยชน์และสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (พึงจำแนกไว้) (๑)

อัตถิปัจจัย

[๒๙] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

[๓๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่สังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์ ฯลฯ (ย่อ เหมือนกับอาสวทุกะ) (๓)

[๓๑] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (เหมือนกับอาสวทุกะ) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (พึงจำแนกเหมือนกับอาสวทุกะ) (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (พึงจำแนกเหมือนกับอาสวทุกะ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๓๒]	เหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อินทรียปัจจัย	มี ๓ วาระ
	ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
	มัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สัมปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
	วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๓๓] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๓๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๓๕] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และที่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๓๖] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ เหตุทุกนัย

[๓๗] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๓๘] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
(พึงแจกอนุโลมมาติกา)
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

สัญโญชนทุกะ จบ

๒๑. สัญโญชนิยทุกะ ๑. ปฏิจจวารเป็นต้น

[๓๙] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของ สังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (เหมือนกับโลกิยทุกะในจูฬันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

สัญโญชนิยทุกะ จบ

๒๒. สัญโญชนสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๔๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๔๑] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุต จากสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๓)

[๔๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๔๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ... อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และโมหะอาศัย ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๔๔] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

อธิปติปัจจัย

[๔๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ เกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑) (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๖]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๖ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๖ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๖ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๖ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๖ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๙ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อินทรียปัจจัย	มี ๙ วาระ

ฌานปัจจัย มี ๙ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๖ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๖ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๔๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วย วิจิกิจฉาเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปปยุตจากสังโยชน์ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม ย่อ) (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๘] นเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๔๙] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย "....." มี ๙ วาระ ฯลฯ
นอุปนิสสยปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย "....." มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย "....." มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย "....." มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย "....." มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย "....." มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๕๐] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
วิปากปัจจัย "....." มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย "....." มี ๓ วาระ ฯลฯ

มัคคปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๒๒. สัญโญชนสัมปยุตตทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๕๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงปฏิสนธิ) ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ขันธ์ที่วิปปยุตจากสังโยชน์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำหทัยวัตถุให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์ทำโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทำโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๕๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูป ทำขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๕๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงปฏิสนธิ) ขันธ์ที่วิปปยุตจากสังโยชน์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ วิปปยุตจากสังโยชน์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์ทำโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๕๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และโมหะทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

อธิปติปัจจัยเป็นต้น

[๕๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย ฯลฯ

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕๖] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

[๕๘] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปปยุต จากสังโยชน์ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปปยุตจากสังโยชน์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

[๕๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และ ที่วิปปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคต ด้วยวิจิกิจฉาทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น(ย่อ) (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๖๐] นเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๖๑] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ (ย่อ พึงทำอย่างนี้)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๖๒] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ๖ วาระ)
วิปากปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ

(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

๒๒. สัญโญชนสัมปยุตตทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๖๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดระคนกับสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วย สังโยชน์ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เกิดระคนกับสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากสังโยชน์ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดระคนกับสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์เกิดระคนกับโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดระคนกับสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑) (ย่อ)

[๖๔] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ

[๖๕] นเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๖ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

(พึงเพิ่มการนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร)

๒๒. สัญโญชนสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๖๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย สังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ โดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัย แก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๖๗] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๖๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ ขันธ์และโมหะที่วิปปยุตจากสังโยชน์จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๖๙] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่วิปปยุตจากสังโยชน์ซึ่งละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์และโมหะที่วิปปยุตจากสังโยชน์ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ

เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่วิปปยุตจากสังโยชน์ด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ รูปายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัย แก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ อาวัชชนจิตและโมหะโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณา กุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์และโมหะที่วิปปยุตจากสังโยชน์ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปปยุตจากสังโยชน์ โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์และโมหะที่วิปปยุตจากสังโยชน์ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ขันธ์และโมหะที่วิปปยุตจากสังโยชน์จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจัย

[๗๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย สังโยชน์โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินราคะเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดย อธิปติปัจจัย (๓)

[๗๒] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณา กุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น ยินดีเพลิดเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่วิปปยุตจากสังโยชน์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๒)

อนันตรปัจจัย

[๗๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย สังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๗๔] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่วิปปยุต จากสังโยชน์ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่วิปปยุตจากสังโยชน์ซึ่งเกิดหลัง ๆ ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๗๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิด หลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์ โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๗๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย สังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๗๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย สังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ โดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๗๘] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... อุตุ ... โภชนะ ... เสนาสนะและโมหะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ และโมหะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติและโมหะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... อุตุ ... โภชนะ ... เสนาสนะและโมหะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะและโมหะเป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ และโมหะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๗๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

ปุเรชาตปัจจัย

[๘๐] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง ฯลฯ เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะ และวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัย

[๘๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจาก สังโยชน์โดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ โดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่วิปปยุตจากสังโยชน์ซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วย อุทธัจจะซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

อาเสวนปัจจัย

[๘๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ (อาวัชชนจิตและวุฏฐานะไม่มี)

กัมมปัจจัย

[๘๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่โมหะและจิตตสมุฏฐานรูป โดยกัมมปัจจัย

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูป โดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและ กฏัตตารูป โดยกัมมปัจจัย

วิปากปัจจัย

[๘๔] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัยเป็นต้น

[๘๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย สังโยชน์โดยอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๘๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจาก สังโยชน์โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ โดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

อัตถิปัจจัยเป็นต้น

[๘๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็น ปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ (๓)

[๘๘] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ พึงขยายให้พิสดาร) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะโดยอัตถิปัจจัย (๓)

[๘๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่โมหะโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ และโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และโมหะ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๙๐] เหตุปัจจัย มี ๖ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๙๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์ โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๙๒] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์ และที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๙๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่วิปปยุตจากสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัยสหชาตปัจจัยและอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๙๔] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ๙ วาระ)
โนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๙๕] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ ฯลฯ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๖ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย	“.....”	มี ๖ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
โนนัตถิปัจจัย	“.....”	มี ๖ วาระ
โนวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๖ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๙๖]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	“.....”	มี ๕ วาระ

(พึงนับบทที่เป็นอนุโลม)

อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ

สัญโญชนสัมปยุตตทุกะ จบ

๒๓. สัญโญชนสัญโญชนิยทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๙๗] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และเป็นอารมณ์ของสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และเป็นอารมณ์ของสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชน์ และอวิชชาสังโยชน์อาศัยกามราคสังโยชน์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และเป็นอารมณ์ของสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยสังโยชน์เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นอารมณ์ของสังโยชน์และที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์ แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และเป็นอารมณ์ของสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชน์ อวิชชาสังโยชน์ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยกามราคสังโยชน์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

[๙๘] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรม ที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูป) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และเป็นอารมณ์ของสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สังโยชน์อาศัยขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นอารมณ์ของสังโยชน์และที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์ แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ สังโยชน์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็น อารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๙๙] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และเป็นอารมณ์ของสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นอารมณ์ของสังโยชน์และที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชน์ และอวิชชาสังโยชน์อาศัยกามราค-สังโยชน์และสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นอารมณ์ของสังโยชน์และที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็น อารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์และอาศัยสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นอารมณ์ของสังโยชน์และที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์ แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์เป็นอารมณ์ของสังโยชน์และที่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทิฏฐิสังโยชน์ อวิชชาสังโยชน์ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของ สังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์และอาศัยกามราคสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

(เหมือนกับปฐมทุกะในสัญโญชนโคจฉกะ)

(พึงขยายทุกะให้พิสดารอย่างนี้ ไม่มีข้อแตกต่างกัน ยกเว้นแต่โลกุตตระ)

สัญโญชนสัญโญชนิยทุกะ จบ

๒๔. สัญโญชนสัญโญชนสัมปยุตตทุกะ

๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๐๐] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชน์และอวิชชาสังโยชน์อาศัยกามราคสังโยชน์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยสังโยชน์เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชน์ อวิชชาสังโยชน์ และสัมปยุตตขันธ์อาศัยกามราคสังโยชน์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

[๑๐๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย สังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สังโยชน์อาศัยขันธ์ที่สัมปยุต ด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และสังโยชน์อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๑๐๒] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐิสังโยชน์และอวิชชาสังโยชน์อาศัยกามราคสังโยชน์และสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์และอาศัยสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทิฏฐิสังโยชน์ และอวิชชาสังโยชน์อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์และอาศัย กามราคสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๐๓] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ๙ วาระ)

กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๐๔] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชาสังโยชน์ อาศัยวิจิกิจฉาสังโยชน์เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชาสังโยชน์อาศัยวิจิกิจฉาสังโยชน์และสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๐๕] นเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้ และสหชาตวาร พึงทำอย่างนี้ ปัจจยวาร นิสสยวาร สังสัฏฐวาร และสัมปยุตตวาร เหมือนกับปฏิจจวาร)

๒๔. สัญโญชนสัญโญชนสัมปยุตตทุกะ

๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๐๖] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ กามราคสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ทิฏฐิสังโยชน์และอวิชชาสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ สังโยชน์และเหตุที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ กามราคสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่ทิฏฐิสังโยชน์ อวิชชาสังโยชน์ และสัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๐๗] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภสังโยชน์ สังโยชน์จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภสังโยชน์ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภสังโยชน์ ขันธ์ที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์จึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็น สังโยชน์จึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์ สังโยชน์จึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์ ขันธ์ที่เป็นสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์จึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

อธิปติปัจจัย

[๑๐๘] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปติ มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ มี ๓ วาระ

(ในวาระทั้ง ๓ นี้ พึงเพิ่มอารัมมณาธิปติปัจจัยและสหชาตาธิปติปัจจัย)

สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์สัมปยุตด้วยสังโยชน์และที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปติ มี ๓ วาระ

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๑๐๙] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ (ไม่มีข้อแตกต่างกัน ไม่มีการจำแนกไว้ เหมือนกับอารัมมณปัจจัย) เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ (พึงเพิ่มตามนัยแห่งอารัมมณปัจจัย) เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัยเป็นต้น

[๑๑๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยสังโยชน์แต่ไม่เป็นสังโยชน์โดยกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๑๑]	เหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ

อาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๑๑๒] สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นสังโยชน์และสัมปยุตด้วยสังโยชน์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (ย่อ พึงทำเป็น ๙ วาระ อย่างนี้ พึงเปลี่ยนได้แต่เฉพาะในบททั้ง ๓ ไม่มีนานาขณิกะ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๑๓] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๑๑๔] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๑๕] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย "....." มี ๙ วาระ
(พึงเพิ่มบทอนุโลม) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย "....." มี ๙ วาระ

สัญโญชนสัญโญชนสัมปยุตตทุกะ จบ

๒๕. สัญโญชนวิปปยุตตสัญโญชนิยทุกะ

๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

[๑๑๖] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์แต่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์อาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์แต่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากสังโยชน์แต่เป็น อารมณ์ของสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึง เพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหมและมหาภูตรูป)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์และไม่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์อาศัยสภาวธรรม ที่วิปปยุตจากสังโยชน์และไม่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากสังโยชน์และไม่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

... อาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากสังโยชน์และไม่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์ ฯลฯ (พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ)

(ทุกะนี้เหมือนกับโลกิยทุกะในจูฬันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

สัญโญชนวิปปยุตตสัญโญชนิยทุกะ จบ

สัญโญชนโคจฉกะ จบ

๕. คันถโคจฉกะ

๒๖. คันถทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑] สภาวธรรมที่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อภิชฌากายคันถะอาศัยสีลัพพตปรามาสกายคันถะเกิดขึ้น สีลัพพตปรามาสกายคันถะอาศัยอภิชฌากายคันถะเกิดขึ้น อภิชฌากายคันถะอาศัยอิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะเกิดขึ้น อิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะอาศัยอภิชฌากายคันถะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยคันถะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อภิชฌากายคันถะ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยสีลัพพตปรามาสกายคันถะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

[๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ คันถะอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ คันถะ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๓] สภาวธรรมที่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อภิชฌากายคันถะอาศัยสีลัพพตปรามาสกายคันถะและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นคันถะ และอาศัยคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยคันถะและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่ เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อภิชฌากายคันถะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นคันถะและสีลัพพตปรามาสกายคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

(พึงผูกเป็นจักกนัย ย่อ)เพราะอารัมมณปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)	
	วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็น คันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในขณะปฏิสนธิที่เป็นอเหตุกะ (พึงเพิ่ม ข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

นอารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยคันถะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยคันถะและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (ย่อ)

...	เพราะนอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
...	เพราะนอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
...	เพราะนสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
...	เพราะนอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
...	เพราะนอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๗] สภาวธรรมที่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ อภิชฌากายคันถะอาศัยอิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะเกิดขึ้น อิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะอาศัยอภิชฌากายคันถะเกิดขึ้น (ในอรูปาวจรภูมิ ไม่มีสีลัพพตปรามาส พึงเพิ่มเป็น ๙ วาระ อย่างนี้)

เพราะนปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
เพราะนอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
เพราะนกัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
เพราะนวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
เพราะนอาหารปัจจัย	มี ๑ วาระ
เพราะนอินทรียปัจจัย	มี ๑ วาระ
เพราะนฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ

เพราะนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
เพราะนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
เพราะนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
เพราะโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
เพราะโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๙] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ (ย่อ พึงนับอย่างนี้)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๐]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ ฯลฯ
	อนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๒๖. คันถทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๑] สภาวธรรมที่เป็นคันถะทำสภาวธรรมที่เป็นคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุทำขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นคันถะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ คันถะทำขันธ์ที่ไม่เป็นคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น คันถะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ คันถะและจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ คันถะและสัมปยุตตขันธ์ ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๑๒] สภาวธรรมที่เป็นคันถะทำสภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อภิชฌากายคันถะทำสีลัพพตปรามาสกายคันถะและสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) อภิชฌากาย-คันถะทำสีลัพพตปรามาสกายคันถะและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะทำสภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นคันถะและทำคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นคันถะทำคันถะและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะทำสภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อภิชฌากายคันถะและจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นคันถะและทำสีลัพพตปรามาสกายคันถะให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกนัย)

อภิชฌากายคันถะและ สัมปยุตตขันธ์ทำสีลัพพตปรามาสกายคันถะและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๑๓]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่ง ไม่เป็นคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่ เป็นคันถะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๕]	นเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๑๖]	นอารัมมณปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ ฯลฯ
	โนวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๗]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ

(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวารนั่นเอง พึงเพิ่มสังสัฏฐวารและสัมปยุตตวารเป็น ๙ วาระ ไม่มีรูป)

๒๖. คันถทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๘] สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตคันถะโดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ คันถะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๑๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตคันถะโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะ โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ คันถะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๒๐] สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตคันถะโดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะ โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ คันถะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๒๑] สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภคันถะ คันถะจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภคันถะ ขันธ์ที่ไม่เป็นคันถะจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภคันถะ คันถะและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

[๒๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะ

พิจารณากิเลสที่ไม่เป็นคันถะซึ่งละได้แล้ว ฯลฯ พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นคันถะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นคันถะด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ ที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว ยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิดเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว ยินดีเพลิดเพลินฌาน ฯลฯ จักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นคันถะ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินฌานเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะ โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว ยินดีเพลิด เพลินกุศลนั้น เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น คันถะและสัมปยุตตขันธ์ จึงเกิดขึ้น ยินดีเพลิดเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจาฌานแล้วยินดีเพลิด เพลินฌาน ฯลฯ จักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นคันถะ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินฌานเป็นต้นนั้น คันถะและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มคำว่า เพราะปรารภด้วย)

อธิปติปัจจัย

[๒๓] สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ (ปัจจัยนี้เหมือนกับอารัมมณปัจจัย พึงทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นคันถะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่ไม่เป็นคันถะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่คันถะโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่ไม่เป็นคันถะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น คันถะและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ คันถะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๒๔] สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น คันถะโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปติ มี ๓ วาระ

อนันตรปัจจัย

[๒๕] สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ คันถะที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่คันถะที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ คันถะที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นคันถะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย คันถะเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะโดย อนันตรปัจจัย ได้แก่ คันถะที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่คันถะและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดย อนันตรปัจจัย (๓)

[๒๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มอาวัชชนจิตทั้ง ๒ ไม่มีนัยที่ ๑)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดย อนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มวุฏฐานะอย่างเดียว ในท่ามกลางก็พึงเพิ่ม)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๒๗] สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๒๘] สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ คันถะเป็นปัจจัยแก่คันถะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

[๒๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่คันถะและสัมปยุตตขันธ์โดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดย อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ ปกตูปนิสสยะ มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มไว้ตามนัยแห่งอารัมมณปัจจัย)

ปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๓๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นคันถะโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น โทมนัสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่คันถะโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะ โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น คันถะและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่คันถะและสัมปยุตตขันธ์โดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

... เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัย

[๓๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะ โดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ คันถะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัยเป็นต้น

[๓๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๓๓] สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่คันถะโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่คันถะและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

อัตถิปัจจัย

[๓๔] สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ คันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ คันถะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

[๓๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่คันถะโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภ ความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น โทมนัสจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่คันถะโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ คันถะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น คันถะและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่คันถะและสัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย (๓)

[๓๖] สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ สีลัพพตปรามาสกายคันถะและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่อภิชฌากายคันถะโดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย)

สหชาตะ ได้แก่ สีลัพพตปรามาสกายคันถะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อภิชฌากายคันถะโดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะ โดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นคันถะและคันถะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ คันถะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นคันถะโดยอัตถิปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ คันถะและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ คันถะและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ คันถะและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ คันถะและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นคันถะและสีลัพพตปรามาสกายคันถะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ อภิชฌากายคันถะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ (พึง ผูกเป็นจักกนัย)

สหชาตะ ได้แก่ สีลัพพตปรามาสกายคันถะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อภิชฌากายคันถะและสัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๓๗] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)

อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๓ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๓ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๓๘] สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๓๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะ โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๔๐] สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นคันถะ โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและที่ไม่เป็นคันถะ โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๔๑] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ
เหตุทุกนัย

[๔๒] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)
นมัคคปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๔๓] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
(พึงเพิ่มบทอนุโลมให้บริบูรณ์)
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

คันถทุกะ จบ

๒๗. คันถนิยทุกะ ๑-๗. วารสัตตกนัย

[๔๔] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ... อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของคันถะ (ย่อ)

(พึงจำแนกเหมือนโลกิยทุกะในจูฬันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

คันถนิยทุกะ จบ

๒๘. คันถสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๔๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้น โลภะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น ปฏิฆะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ โลภะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๔๖] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยปฏิฆะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ... (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยโลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้นสัมปยุตตขันธ์อาศัยปฏิฆะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยปฏิฆะเกิดขึ้น (๓)

[๔๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและอาศัยโล

ภะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัสและอาศัยปฏิฆะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและอาศัยโลภะเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและอาศัยปฏิฆะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและอาศัย โลภะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัสและอาศัยปฏิฆะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๔๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะ เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ โลภะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น ปฏิฆะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และโลภะอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ และปฏิฆะอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๔๙] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะ เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยโลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์อาศัยปฏิฆะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและอาศัยโลภะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัสและอาศัยปฏิฆะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (ย่อ) (๑)

สุทธนัย

[๕๐] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๙ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๙ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๖ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๖ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕๑] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะ เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปปยุตจากคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในขณะปฏิสนธิที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคต

ด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วย อุทธัจจะเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕๒] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ

(นปุเรชาตปัจจัย เมื่อจะจำแนก พึงจัดอรูปไว้ก่อน พึงจัดรูปไว้ในที่ที่มีได้ในภายหลัง ส่วนในอรูปไม่มีปฏิฆะ)

นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๕๓] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

(พึงนับอย่างนี้ ย่อ)

โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๕๔] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ

(แม้สหชาตวารก็พึงทำอย่างนี้)

๒๘. คันถสัมปยุตตทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๕๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากคันถะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุทำขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ขันธ์ที่วิปปยุตจากคันถะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์ทำโลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์ ทำปฏิฆะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะทำสภาวธรรมที่วิปปยุต จากคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทำโลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทำปฏิฆะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่วิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๕๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันถะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิทำหทัยวัตถุและโลภะให้ เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัสทำหทัยวัตถุและปฏิฆะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุต จากคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะและทำมหาภูตรูปให้เป็น

ปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและทำโลภะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและทำปฏิฆะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โลภะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โลภะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ปฏิฆะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะทำสภาวธรรมที่สัมปยุต ด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันถะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะและทำมหาภูตรูปให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ ๓ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและทำโลภะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ทำขันธ์ ๑ และปฏิฆะที่สหรคตด้วยโทมนัสเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ และโลภะทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ และปฏิฆะทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัสและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕๗] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕๘] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปปยุตจากคันถะ ฯลฯ ใน ปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ... (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุ-วิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำ

กายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปปยุตจากคันถะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕๙] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๖๐] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

(พึงนับอย่างนี้)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๖๑] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ

(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

๒๘. คันถสัมปยุตตทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๖๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันถะ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะ เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ โลภะเกิดระคนกับขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ ปฏิฆะเกิดระคนกับขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัส (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเกิดระคนกับสภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยคันถะเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และโลภะเกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ และปฏิฆะเกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๖๓] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากคันถะ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะ เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์เกิดระคนกับโลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิสัมปยุตตขันธ์เกิดระคนกับปฏิฆะ (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและ ที่วิปปยุตจากคันถะเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่สหรคต ด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและเกิดระคนกับโลภะ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัสและเกิดระคนกับปฏิฆะ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๖๔] เหตุปัจจัย มี ๖ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๖ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๖ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๖๕] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเกิดระคนกับสภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะ เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปปยุตจากคันถะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดระคนกับขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ (ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๖๖]	นเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นอาเสวนปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นกัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นวิปากปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นมัคคปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๖๗]	นอธิปติปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย	“.....”	มี ๖ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย	“.....”	มี ๖ วาระ
	นอาเสวนปัจจัย	“.....”	มี ๖ วาระ
	นกัมมปัจจัย	“.....”	มี ๔ วาระ
	นวิปากปัจจัย	“.....”	มี ๖ วาระ
	นวิปปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๖ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๖๘]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
	อนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ

(สัมปยุตตวารเหมือนกับสังสัฏฐวาร)

๒๘. คันถสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๖๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย เหตุที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่โลภะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย เหตุที่สหรคตด้วยโทมนัสเป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย เหตุที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย เหตุที่สหรคตด้วยโทมนัสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ ปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๗๐] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดย เหตุปัจจัย ได้แก่ โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย ปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๗๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย เหตุที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปปยุตจากคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ และโลภะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย เหตุที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยเหตุปัจจัย เหตุที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๗๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะจึงเกิดขึ้น (แม้ในวาระทั้ง ๓ ก็พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะ ขันธ์ที่วิปปยุตจากคันถะจึงเกิดขึ้น เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะจึงเกิดขึ้น ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๓] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่วิปปยุตจากคันถะซึ่งละได้แล้วพิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่วิปปยุตจากคันถะ โลภะและปฏิฆะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่วิปปยุตจากคันถะจึงเกิดขึ้น วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่วิปปยุตจากคันถะด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอารัมมณปัจจัย ขันธ์ที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะที่สัมปยุตด้วยคันถะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น โทมนัสจึงเกิดขึ้น (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและ ที่วิปปยุตจากคันถะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่วิปปยุตจากคันถะ โลภะ และปฏิฆะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่สหรคต ด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะ ขันธ์ที่วิปปยุตจากคันถะจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะจึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจัย

[๗๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย อธิบดีธรรมที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่โลภะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย อธิบดีธรรมที่สหรคตด้วยโทมนัสเป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ โลภะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย อธิบดีธรรมที่สหรคตด้วยโทมนัสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ ปฏิฆะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๗๖] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้วให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ออกจากผลแล้วพิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่วิปปยุตจากคันถะและโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่วิปปยุตจากคันถะจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่วิปปยุตจากคันถะ และโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่สัมปยุตด้วยคันถะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่วิปปยุตจากคันถะและโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะจึงเกิดขึ้น (๓)

อนันตรปัจจัย

[๗๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โลภะที่วิปปยุต จากทิฏฐิซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิที่เกิดหลัง ๆ และโลภะโดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดหลัง ๆ และปฏิฆะโดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๗๙] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ปฏิฆะที่เกิดก่อน ๆ เป็น ปัจจัยแก่ปฏิฆะที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่วิปปยุตจากคันถะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่วิปปยุตจากคันถะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดย อนันตรปัจจัย ได้แก่ โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ปฏิฆะที่เกิด ก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิซึ่งเกิด ก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิที่เกิดหลัง ๆ และโลภะโดยอนันตรปัจจัย ปฏิฆะที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดหลัง ๆ และปฏิฆะโดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะโดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๘๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะ ซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิที่เกิดก่อน ๆ และโลภะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดก่อน ๆ และปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิที่เกิดก่อน ๆ และโลภะเป็นปัจจัยแก่โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ ที่สหรคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดก่อน ๆ และปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วย โทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขันธ์

ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิที่เกิดก่อน ๆ และโลภะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิที่เกิดหลัง ๆ และโลภะโดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสซึ่งเกิดก่อน ๆ และปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัส ซึ่งเกิดหลัง ๆ และปฏิฆะโดยอนันตรปัจจัย (๓)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๘๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยสมนันตรปัจจัย สหชาตปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย และนิสสยปัจจัย

อุปนิสสยปัจจัย

[๘๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วย คันถะโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล พึงจัดอุปนิสสยปัจจัยไว้ทั้ง ๓ วาระ) ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่วิปปยุตจากคันถะโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล พึงจัดอุปนิสสยปัจจัยไว้ทั้ง ๓ วาระ) ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๘๓] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... อุตุ ... โภชนะ ... เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ความปรารถนา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ฯลฯ มานะ ... ความปรารถนา ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ราคะ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ทิฏฐิ ... ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงจัดอุปนิสสยปัจจัยไว้ทั้ง ๓ วาระ) บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ความปรารถนา ฯลฯ

เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุต จากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๘๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่วิปปยุตจากคันถะ โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิและปฏิฆะโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิโลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

ปุเรชาตปัจจัย

[๘๕] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่วิปปยุตจากคันถะจึงเกิดขึ้น วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่วิปปยุตจากคันถะ โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิและปฏิฆะโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่สัมปยุตด้วยคันถะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่ง

วิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะโดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัย

[๘๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปปยุตจากคันถะโดยปัจฉาชาตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะซึ่งเกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

อาเสวนปัจจัย

[๘๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอาเสวนปัจจัย (ปัจจัยนี้เหมือนกับอนันตรปัจจัย ไม่มีทั้งอาวัชชนจิตและวุฏฐานะ)

กัมมปัจจัย

[๘๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดย กัมมปัจจัย เจตนาที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่โลภะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหรคตด้วยโทมนัสเป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โลภะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหรคตด้วยโทมนัสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ ปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

[๘๙] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูป โดยกัมมปัจจัย (๑)

วิปากปัจจัยเป็นต้น

[๙๐] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๙๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ พึงจำแนกไว้) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดย วิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดย วิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะโดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

[๙๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

อัตถิปัจจัย

[๙๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ พึงจำแนกไว้) (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

[๙๔] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ พึงจำแนกไว้) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดย อัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย ปฏิฆะที่สหรคตด้วยโทมนัสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภ ความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่สัมปยุตด้วยคันถะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะโดยอัตถิปัจจัย (๓)

[๙๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันถะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็น ปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วย โทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปปยุตจากคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่โลภะโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และโลภะโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัสและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และปฏิฆะโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๙๖]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย	มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๙๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดย อารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะ และที่วิปปยุตจากคันถะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๙๘] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๙๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปปยุตจากคันถะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยคันถะและที่วิปปยุตจากคันถะโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๐๐] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ
เหตุทุกนัย

[๑๐๑] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ ฯลฯ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม
นเหตุทุกนัย

[๑๐๒] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

(พึงขยายบทอนุโลมมาติกาให้พิสดาร) ฯลฯ

อวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

คันถสัมปยุตตทุกะ จบ

๒๙. คันถคันถนิยทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

เหตุปัจจัย

[๑๐๓] สภาวธรรมที่เป็นคันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็น คันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อภิชฌากายคันถะ อาศัยสีลัพพตปรามาสกายคันถะเกิดขึ้น สีลัพพตปรามาสกายคันถะอาศัยอภิชฌากายคันถะเกิดขึ้น อภิชฌากายคันถะอาศัยอิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะเกิดขึ้น อิทัง-สัจจาภินิเวสกายคันถะอาศัยอภิชฌากายคันถะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยคันถะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นอารมณ์ของคันถะและที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย (๑)

(ปฏิจจวาร สหชาตวาร ปัจจยวาร นิสสยวาร สังสัฏฐวาร และสัมปยุตตวาร เหมือนกับคันถทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

๒๙. คันถคันถนิยทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๐๔] สภาวธรรมที่เป็นคันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นคันถะเป็น ปัจจัยแก่สัมปยุตตคันถะโดยเหตุปัจจัย (พึงขยายวาระทั้ง ๙ ให้พิสดารอย่างนี้)

อารัมมณปัจจัย

[๑๐๕] สภาวธรรมที่เป็นคันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภ คันถะ คันถะจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภคันถะ ขันธ์ที่เป็น อารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภคันถะ คันถะและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๐๖] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะพิจารณาโคตรภู พิจารณา

โวทาน พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ (พึงขยายให้พิสดารทั้งหมด) ... เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นคันถะและเป็นอารมณ์ของคันถะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว ยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิดเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว ยินดีเพลิดเพลินฌาน ฯลฯ จักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินฌานเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะเป็นอารมณ์ของคันถะและที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วยินดีเพลิดเพลินฌาน ฯลฯ จักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของคันถะแต่ไม่เป็นคันถะ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินฌานเป็นต้นนั้น คันถะและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (พึงขยายความทั้ง ๓ วาระนอกนี้ให้พิสดารอย่างนี้) (๓)

(พึงเพิ่มคำว่า เพราะปรารภ ในทุกะนี้ไม่มีโลกุตตระเหมือนกับคันถทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน พึงกำหนดแน่นอนว่า เป็นอารมณ์ของคันถะ ในมัคคปัจจัยพึงเพิ่มเป็น ๙ วาระ)

คันถคันถนิยทุกะ จบ

๓๐. คันถคันถสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑ - ๔. ปัจจยจตุกกนัย

เหตุปัจจัย

[๑๐๗] สภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อภิชฌากายคันถะอาศัย สีลัพพตปรามาสกายคันถะเกิดขึ้น สีลัพพตปรามาสกายคันถะอาศัยอภิชฌากายคันถะเกิดขึ้น อภิชฌากายคันถะอาศัยอิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะเกิดขึ้น อิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะอาศัยอภิชฌากายคันถะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยคันถะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อภิชฌากายคันถะและสัมปยุตตขันธ์อาศัยสีลัพพตปรามาสกายคันถะเกิดขึ้น (พึงผูก เป็นจักกนัย) (๓)

[๑๐๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ คันถะอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะ อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และคันถะอาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๑๐๙] สภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ คันถะอาศัยคันถะและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะ สัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะและอาศัยคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และอภิชฌากายคันถะอาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะและอาศัยสีลัพพตปรามาสกายคันถะ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกนัย ย่อ) (๓)

[๑๑๐] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียะ

[๑๑๑] สภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย (ย่อ)

(ในที่นี้ไม่มีนเหตุปัจจัย)

นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ

(โดยนัยนี้ การนับ ๒ อย่างนอกนี้ สหชาตวาร ปัจจยวาร นิสสยวาร สังสัฏฐวาร และสัมปยุตตวาร เหมือนกับปฏิจจวาร)

๓๐. คันถคันถสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร
๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร
เหตุปัจจัย

[๑๑๒] สภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นคันถะและสัมปยุต ด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตคันถะโดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุต ด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะ สัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และคันถะโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๑๑๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตคันถะโดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตคันถะโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และคันถะโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๑๑๔] สภาวธรรมที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นคันถะสัมปยุตด้วยคันถะและที่สัมปยุตด้วย คันถะแต่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และคันถะโดยเหตุปัจจัย (๓)

อารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๑๑๕] สภาวธรรมที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภคันถะ คันถะจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภคันถะ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะ แต่ไม่เป็นคันถะจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภคันถะ ขันธ์ที่เป็นคันถะและสัมปยุตด้วยคันถะจึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุต ด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะ คันถะจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะแต่ไม่เป็นคันถะ คันถะและขันธ์ที่สัมปยุตด้วยคันถะจึงเกิดขึ้น (๓)

(พึงเพิ่มเป็น ๓ วาระแม้นอกนี้อย่างนี้เหมือนกับอารัมมณปัจจัย อธิปติปัจจัย อนันตรปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย ไม่มีการจำแนกไว้)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๑๖] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี ๙ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๓ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๓ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

(อรูปเท่านั้นเป็นปัจจัย พึงจัดไว้ปัจจัยละ ๓ วาระ พึงเปลี่ยนอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัยให้เป็นปัจจัยละ ๙ วาระ แม้ในปัญหาวาร ก็พึงเพิ่มทั้งหมดอย่างนี้)

คันถคันถสัมปยุตตทุกะ จบ

๓๑. คันถวิปปยุตตคันถนิยทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

เหตุปัจจัย

[๑๑๗] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะแต่เป็นอารมณ์ของคันถะอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากคันถะแต่เป็นอารมณ์ของคันถะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากคันถะแต่เป็นอารมณ์ของคันถะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงขยายให้พิสดารเหมือนโลกิยทุกะ ในจูฬันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

คันถวิปปยุตตคันถนิยทุกะ จบ

คันถโคจฉกะ จบ

๖- ๗. โอฆ - โยคโคจฉกะ

๓๒ - ๔๓. โอฆทุกะเป็นต้น

[๑] สภาวธรรมที่เป็นโอฆะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นโอฆะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ฯลฯ

[๒] สภาวธรรมที่เป็นโยคะอาศัยสภาวธรรมที่เป็นโยคะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ฯลฯ

(โคจฉกะแม้ทั้ง ๒ เหมือนกับอาสวโคจฉกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

โอฆ-โยคโคจฉกะ จบ

๘. นีวรณโคจฉกะ

๔๔. นีวรณทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์อาศัยกามฉันทนิวรณ์เกิดขึ้น อุทธัจจนิวรณ์และอวิชชานิวรณ์อาศัยกามฉันทนิวรณ์เกิดขึ้น ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์อาศัยพยาบาทนิวรณ์เกิดขึ้น อุทธัจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์อาศัยพยาบาทนิวรณ์เกิดขึ้น ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ กุกกุจจ-นิวรณ์และอวิชชานิวรณ์อาศัยพยาบาทนิวรณ์เกิดขึ้น อุทธัจจนิวรณ์ กุกกุจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์อาศัยพยาบาทนิวรณ์เกิดขึ้น อุทธัจจนิวรณ์อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์เกิดขึ้น อวิชชานิวรณ์อาศัยอุทธัจจนิวรณ์เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยนิวรณ์เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยกามฉันทนิวรณ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

[๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ นิวรณ์อาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ นิวรณ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๓] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์อาศัยกามฉันทนิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นนิวรณ์และอาศัยนิวรณ์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยนิวรณ์และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่ เป็นนิวรณ์เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นนิวรณ์และอาศัยกามฉันทนิวรณ์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกนัย ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชานิวรณ์อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์เกิดขึ้น อวิชชานิวรณ์อาศัยอุทธัจจนิวรณ์เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นนิวรณ์ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่ม ข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชานิวรณ์อาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

[๖] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชานิวรณ์อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น อวิชชานิวรณ์อาศัยอุทธัจจนิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (๑)

นอารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยนิวรณ์เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตต พรหม) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยนิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (ย่อ) เพราะนอธิปติปัจจัย เพราะนอนันตรปัจจัย เพราะนสมนันตรปัจจัย เพราะนอัญญมัญญปัจจัย เพราะนอุปนิสสยปัจจัย

นปุเรชาตปัจจัย

[๘] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์อาศัยกามฉันทนิวรณ์เกิดขึ้น ในอรูปาวจรภูมิ อุทธัจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์ อาศัยกามฉันทนิวรณ์เกิดขึ้น ในอรูปาวจรภูมิ อุทธัจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์เกิดขึ้น ในอรูปาวจรภูมิ อวิชชานิวรณ์อาศัยอุทธัจจนิวรณ์เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพระนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ สัมปยุตตขันธ์อาศัยนิวรณ์เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยนิวรณ์เกิดขึ้น (พึงขยายวาระที่เหลือแม้ทั้งหมดให้พิสดาร พึงจัดอรูปไว้ก่อน จัดรูปไว้ตามที่จะมีได้ในภายหลัง)

[๙] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ถีนมิทธนิวรณ์ และอุทธัจจนิวรณ์อาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์และอาศัยกามฉันทนิวรณ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นนิวรณ์และอาศัยนิวรณ์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยนิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยนิวรณ์และมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์และอวิชชานิวรณ์อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นนิวรณ์และอาศัยกามฉันทนิวรณ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย ย่อ) (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๐] นเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ

นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๑๑] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ (ย่อ)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๒] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

(พึงขยายสหชาตวารให้พิสดารอย่างนี้)

๔๔. นีวรณทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๓] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปที่เป็นภายใน) ขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ นิวรณ์ทำขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น นิวรณ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ นิวรณ์และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ นิวรณ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๑๔] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์ทำกามฉันทนิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์ทำกามฉันทนิวรณ์และหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่ เป็นนิวรณ์และทำนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ สัมปยุตตขันธ์ทำนิวรณ์และหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำนิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำนิวรณ์และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจ-นิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นนิวรณ์และทำกามฉันทนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกนัย) ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์ทำกามฉันทนิวรณ์และหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๑๕] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๖] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชานิวรณ์ทำวิจิกิจฉานิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น อวิชชานิวรณ์ทำอุทธัจจนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นนิวรณ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชานิวรณ์ทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น อวิชชานิวรณ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

[๑๗] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชานิวรณ์ทำวิจิกิจฉานิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น อวิชชานิวรณ์ทำอุทธัจจนิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น อวิชชานิวรณ์ทำวิจิกิจฉานิวรณ์และหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น อวิชชานิวรณ์ทำอุทธัจจนิวรณ์และหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๘]	นเหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นกัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๑๙] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ (ย่อ)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๒๐] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
สมนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

๔๔. นีวรณทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑-๔. ปัจจยจตุกกนัย

[๒๑] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์เกิดระคนกับกามฉันทนิวรณ์ (พึงผูกเป็นจักกนัย พึงขยายนิวรณ์ทั้งหมดให้พิสดาร)

[๒๒] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

[๒๓] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชานิวรณ์เกิดระคนกับวิจิกิจฉานิวรณ์ อวิชชานิวรณ์เกิดระคนกับอุทธัจจนิวรณ์ (ย่อ)

[๒๔] นเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงเพิ่มอย่างนี้)

๔๔. นีวรณทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๒๕] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตนิวรณ์โดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์ โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ นิวรณ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๒๖] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภนิวรณ์ นิวรณ์จึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภนิวรณ์ ขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์จึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภนิวรณ์ นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

[๒๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ไม่เป็นนิวรณ์ซึ่งละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นนิวรณ์ด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ ที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มคำว่า เพราะปรารภ)

อธิปติปัจจัย

[๒๘] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำนิวรณ์ให้เป็นอารมณ์อย่าง หนักแน่น นิวรณ์จึงเกิดขึ้น มี ๓ วาระ (ปัจจัยนี้เหมือนกับอารัมมณปัจจัย) (๓)

[๒๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณา กุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออก จากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค ฯลฯ พิจารณาผล ฯลฯ พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน

มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตนิวรณ์โดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ นิวรณ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์ โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปติ มี ๓ วาระ (มีเฉพาะอารัมมณาธิปติปัจจัยเท่านั้น)

อนันตรปัจจัย

[๓๐] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ นิวรณ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) นิวรณ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย นิวรณ์เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) นิวรณ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๓๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์โดย อนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ฯลฯ เนว

สัญญานาสัญญายตนะของท่านผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่นิวรณ์โดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๓๒] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น นิวรณ์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ นิวรณ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๓๓] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์โดยสมนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย

อุปนิสสยปัจจัย

[๓๔] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ นิวรณ์เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

[๓๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ทำฌานให้เกิดขึ้น ฯลฯ ทำวิปัสสนา ฯลฯ มรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ทิฏฐิ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... อุตุ ... โภชนะ ... เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... มรรค ... ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์โดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย

[๓๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น ฯลฯ มี ๓ วาระ (ปุเรชาตปัจจัยเหมือนกับอารัมมณปัจจัย สำหรับสภาวธรรมที่เป็นกุศลและอกุศลพึงจำแนกไว้)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๓๗] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัย

[๓๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เจตนาที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตนิวรณ์โดยกัมมปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เจตนาที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ นิวรณ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัยเป็นต้น

[๓๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย

วิปปยุตตปัจจัย

[๔๐] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (พึงเพิ่ม ๔ วาระที่เหลืออย่างนี้)

อัตถิปัจจัย

[๔๑] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์โดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ กามฉันทนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์ โดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (โดยนัยนี้ บทที่มีนิวรณ์เป็นมูล มี ๓ วาระ) (๓)

[๔๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (ย่อ) (๓)

[๔๓] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น นิวรณ์โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ กามฉันทนิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์โดยอัตถิปัจจัย กามฉันทนิวรณ์และหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์โดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นนิวรณ์และนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ นิวรณ์และหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอัตถิปัจจัย นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย นิวรณ์และมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ นิวรณ์ สัมปยุตตขันธ์ และกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ นิวรณ์ สัมปยุตตขันธ์ และรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์ และที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นนิวรณ์และกามฉันทนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ กามฉันทนิวรณ์และหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ และสัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๔]	เหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อินทรียปัจจัย	มี ๓ วาระ
	ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
	มัคคปัจจัย	มี ๓ วาระ
	สัมปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๔๕] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๔๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๔๗] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และที่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์ และที่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๔๘] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)

โนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ

นสมนันตรปัจจัย "....." มี ๔ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย "....." มี ๒ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัย "....." มี ๔ วาระ ฯลฯ

นมัคคปัจจัย "....." มี ๔ วาระ

นสัมปยุตตปัจจัย "....." มี ๒ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย "....." มี ๔ วาระ

โนนัตถิปัจจัย "....." มี ๔ วาระ

โนวิคตปัจจัย "....." มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๕๐] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย "....." มี ๙ วาระ

(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ

อวิคตปัจจัย "....." มี ๙ วาระ

นีวรณทุกะ จบ

๔๕. นีวรณิยทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

[๕๑] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ฯลฯ (พึงเพิ่มนีวรณิยทุกะไว้เหมือนโลกิยทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

นิวรณ์ประกอบกับนิวรณ์ ๘ ครั้ง คือ

กามฉันทะ ๒ ครั้ง ปฏิฆะ ๔ ครั้ง

อุทธัจจะและวิจิกิจฉา ๒ อย่างนี้ อย่างละครั้ง

(ได้จัดมาติกาแห่งนีวรณทุกะไว้ในวาระนี้แล้ว)

นีวรณิยทุกะ จบ

๔๖. นีวรณสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๕๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่วิปปยุตจากนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๕๓] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากนิวรณ์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปที่เป็นภายใน) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่วิปปยุตจากนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุต ด้วยนิวรณ์และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๕๔]	เหตุปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ ฯลฯ
	นัตถิปัจจัย	มี ๒ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	มี ๕ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชานิวรณ์อาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปปยุตจากนิวรณ์ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕๖]	นเหตุปัจจัย	มี ๒ วาระ

นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๕๗] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ ฯลฯ
นกัมมปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๕๘]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๒ วาระ ฯลฯ
	มัคคปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ

(สหชาตวารพึงเพิ่มอย่างนี้)

๔๖. นิวรณสัมปยุตตทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๕๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์ให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่วิปปยุต จากนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ทำ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ขันธ์ที่วิปปยุตจากนิวรณ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์ให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่วิปปยุตจากนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่วิปปยุต จากนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๖๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่วิปปยุตจากนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่วิปปยุต จากนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่วิปปยุตจากนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุต ด้วยนิวรณ์และที่วิปปยุตจากนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๖๑] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๖๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์ให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชานิวรณ์ทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์ให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุ ซึ่งวิปปยุตจากนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปปยุตจากนิวรณ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์ให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่วิปปยุต จากนิวรณ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๖๓] นเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๔๖. นีวรณสัมปยุตตทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑-๔. ปัจจยจตุกกนัย

[๖๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เกิดระคนกับสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เพราะเหตุปัจจัย ฯลฯ

เหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๒ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ

อนุโลม จบ

[๖๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เกิดระคนกับสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เกิดระคนกับขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ

... เกิดระคนกับสภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์ (ย่อ)

นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๔๖. นีวรณสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๖๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็น**น**มูล) เหตุที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็น**น**ปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐา**น**รูปโดยเหตุปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็น**น**มูล) เหตุที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็น**น**ปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๖๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินราคะ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินราคะนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิดเพลินทิฏฐิ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินทิฏฐินั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เพราะปรารภวิจิกิจฉา วิจิกิจฉา ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เพราะปรารภอุทธัจจะ อุทธัจจะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ... โทมนัสจึงเกิดขึ้น เพราะปรารภโทมนัส โทมนัสจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะพิจารณากิเลสที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์ซึ่งละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น เห็นแจ้งขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์ด้วยเจโตปริยญาณ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

[๖๘] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิต โดยอารัมมณปัจจัย

บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอาวัชชนจิต) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่วิปปยุตจากนิวรณ์ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น (๒)

อธิปติปัจจัย

[๖๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินราคะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินราคะนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึง เกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น ยินดีเพลิดเพลินทิฏฐิให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๗๐] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินฌาน ฯลฯ จักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่วิปปยุตจากนิวรณ์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนัก

แน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินฌานเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๒)

อนันตรปัจจัย

[๗๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (ในที่นี้ไม่มีคำว่า เกิด ก่อน ๆ) (๒)

(พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่วิปปยุตจากนิวรณ์ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่วิปปยุตจากนิวรณ์ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอนันตรปัจจัย (๒)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๗๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยสมนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย

อุปนิสสยปัจจัย

[๗๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยราคะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อาศัยโทสะ ฯลฯ โมหะ ฯลฯ มานะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ ความปรารถนาแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยราคะแล้ว ให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ทำฌานให้เกิดขึ้น ฯลฯ ทำวิปัสสนา ฯลฯ มรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น อาศัยโทสะ ฯลฯ ความปรารถนาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... มรรค ... ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

[๗๔] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ ทำมรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ โทสะ ฯลฯ โมหะ ฯลฯ มานะ ฯลฯ ทิฏฐิ ... ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัย

[๗๕] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ โทสะ ฯลฯ โมหะ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๗๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ

กัมมปัจจัยเป็นต้น

[๗๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ โดยกัมมปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูป โดยกัมมปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เจตนาที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็น ปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดย กัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ (ย่อ) เป็นปัจจัยโดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัยเป็นต้น

[๗๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอาหารปัจจัย อินทรียปัจจัย ฌานปัจจัย มัคคปัจจัย สัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๗๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดย วิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

อัตถิปัจจัย

[๘๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดย อัตถิปัจจัย ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดย อัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย (๓)

[๘๑] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดย อัตถิปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดี

เพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอัตถิปัจจัย (๒)

[๘๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ และหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ โดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๘๓]	เหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๒ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๗ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๔ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
	ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๒ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๔ วาระ

อินทรียปัจจัย	มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๗ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๔ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๗ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๘๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยสหชาตปัจจัย (๓)

[๘๕] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยสหชาตปัจจัยและปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่วิปปยุตจากนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปปยุตจากนิวรณ์โดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

นเหตุปัจจัย	มี ๗ วาระ
นอารัมมณปัจจัย	มี ๗ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ
นนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ
โนอัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

ปัจจนียะ จบ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๘๘] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
(พึงเพิ่มอนุโลมคณนา) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๗ วาระ

นีวรณสัมปยุตตทุกะ จบ

๔๗. นีวรณนีวรณิยทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๘๙] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และเป็นอารมณ์ของนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และเป็นอารมณ์ของนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์อาศัยกามฉันทนิวรณ์เกิดขึ้น (พึงจำแนกคณนาทั้งหมดอย่างนี้ เหมือนกับนีวรณทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

๔๗. นีวรณนีวรณิยทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๙๐] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และเป็นอารมณ์ของนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นนิวรณ์และเป็นอารมณ์ของนิวรณ์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นนิวรณ์และเป็น อารมณ์ของนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตนิวรณ์โดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และเป็นอารมณ์ของนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น อารมณ์ของนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นนิวรณ์และเป็นอารมณ์ของนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และเป็นอารมณ์ของนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น นิวรณ์เป็นอารมณ์ของนิวรณ์และที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นนิวรณ์และเป็นอารมณ์ของนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ นิวรณ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๙๑] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และเป็นอารมณ์ของนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นนิวรณ์และเป็นอารมณ์ของนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภนิวรณ์ นิวรณ์จึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภนิวรณ์ ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์จึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภนิวรณ์ นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะพิจารณาโคตรภู พิจารณาโวทาน พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอาวัชชนจิต) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และเป็นอารมณ์ของนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์เป็นอารมณ์ของนิวรณ์และที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์โดย อารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณา กุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่ม ๓ วาระแม้นอกนี้อย่างนี้) (๓)

(อธิปติปัจจัยเหมือนกับอารัมมณปัจจัย ปุเรชาตปัจจัยเหมือนกับอารัมมณปัจจัย ในอุปนิสสยปัจจัย ไม่พึงเพิ่มโลกุตตระ ย่อ พึงขยายให้พิสดารอย่างนี้ พึงพิจารณา แล้วจึงเพิ่มเหมือนนีวรณทุกะ)

นีวรณนีวรณิยทุกะ จบ

๔๘. นีวรณนีวรณสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๙๒] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์อาศัยกามฉันทนิวรณ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย พึงเพิ่มนิวรณ์เข้าทั้งหมด) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยนิวรณ์เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัย สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ และสัมปยุตตขันธ์อาศัยกามฉันทนิวรณ์ เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

[๙๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ นิวรณ์อาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วย นิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัย สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และนิวรณ์อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๙๔] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ และอวิชชานิวรณ์อาศัยกาม-ฉันทนิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์ สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์และอาศัยนิวรณ์ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์อาศัย สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่ เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ และ อวิชชานิวรณ์อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์และอาศัยกาม-ฉันทนิวรณ์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกนัย ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๙๕] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๙๖] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชานิวรณ์อาศัย วิจิกิจฉานิวรณ์เกิดขึ้น อวิชชานิวรณ์อาศัยอุทธัจจนิวรณ์เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชานิวรณ์อาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์ สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อวิชชานิวรณ์อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น อวิชชานิวรณ์อาศัยอุทธัจจนิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๙๗] นเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๙๘] นอธิปติปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๙๙] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
สมนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๓ วาระ)
มัคคปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย "....." มี ๓ วาระ

(โดยนัยนี้ สหชาตวาร ปัจจยวาร นิสสยวาร สังสัฏฐวาร และสัมปยุตตวาร เหมือนกับปฏิจจวาร ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

๔๘. นีวรณนีวรณสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๐๐] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตนิวรณ์โดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุต ด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตด้วยนิวรณ์ และที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และนิวรณ์โดยเหตุปัจจัย (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๐๑] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภนิวรณ์ นิวรณ์จึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภนิวรณ์ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์จึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภนิวรณ์ นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์จึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์ นิวรณ์จึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์ นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์ และสัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (๓)

อธิปติปัจจัยเป็นต้น

[๑๐๒] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นนิวรณ์ และสัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปติ มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มคำว่า ทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติ และสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์จึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล)

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิวรณ์จึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตนิวรณ์โดยอธิปติปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล)

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิวรณ์และสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และนิวรณ์โดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๑๐๓] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตด้วยนิวรณ์และที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปติ มี ๓ วาระ (๓)

... เป็นปัจจัยโดยอนันตรปัจจัย (อาวัชชนจิตและวุฏฐานะไม่มี ทุก ๆ แห่งพึงเพิ่มคำว่า ที่เกิดก่อน ๆ) เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ (ปัจจัยนี้เหมือนกับอารัมมณปัจจัย วิบากไม่มี) เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ

กัมมปัจจัย

[๑๐๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์โดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เจตนาที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตนิวรณ์โดยกัมมปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เจตนาที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และนิวรณ์โดยกัมมปัจจัย (๓)

อาหารปัจจัยเป็นต้น

[๑๐๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยนิวรณ์แต่ไม่เป็นนิวรณ์โดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๐๖]	เหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อินทรียปัจจัย	มี ๓ วาระ
	ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
	มัคคปัจจัย	มี ๓ วาระ
	สัมปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
	วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๑๐๗] สภาวธรรมที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นนิวรณ์และสัมปยุตด้วยนิวรณ์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (โดยนัยนี้ ในบททั้ง ๓ พึงเปลี่ยนไปทั้ง ๙ วาระ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๐๘] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๑๐๙] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอนันตรปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๑๐] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

นีวรณนีวรณสัมปยุตตทุกะ จบ

๔๙. นีวรณวิปปยุตตนีวรณิยทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๑๑๑] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์แต่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์อาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากนิวรณ์แต่เป็นอารมณ์นิวรณ์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากนิวรณ์แต่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ย่อ)

(พึงเพิ่มเหมือนโลกิยทุกะในจูฬันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

นีวรณวิปปยุตตนีวรณิยทุกะ จบ

นีวรณโคจฉกะ จบ

๙. ปรามาสโคจฉกะ

๕๐. ปรามาสทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นปรามาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยปรามาสเกิดขึ้น (๑)

[๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหมและมหาภูตรูป) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ปรามาสอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ปรามาสและจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นปรามาสและอาศัยปรามาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยปรามาสและมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๔] เหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๕ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่ง ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒

ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

นอารัมมณปัจจัย

[๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นปรามาสเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยปรามาสเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยปรามาสและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๗]

นเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๕ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย	มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย	มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ

โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๘] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ ฯลฯ

นวิปากปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ ฯลฯ

นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ

โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

นเหตุทุกนัย

[๙] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ

อนันตรปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๑ วาระ)

อวิคตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ

(สหชาตวารเหมือน**น**กับปฏิจจวาร)

๕๐. ปรามาสทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสทำสภาวธรรมที่เป็นปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทำปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นปรามาส ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความ จนถึงมหาภูตรูปภายใน) ขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นปรามาสทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ปรามาสทำขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ปรามาสทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาส ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ปรามาส และจิตตสมุฏฐานรูป ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ปรามาส ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

[๑๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสทำสภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นปรามาสและทำปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำปรามาสและสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำปรามาสและมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสทำปรามาสและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๑๒] เหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๕ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุ ซึ่งไม่เป็นปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นปรามาสทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๔] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๑๕] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
(ทุกปัจจัยพึงเพิ่มอย่างนี้)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๖] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
(นิสสยวารเหมือน**น**กับปัจจยวาร)

๕๐. ปรามาสทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นปรามาสเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์เกิดระคนกับปรามาส (พึงเพิ่มเป็น ๕ วาระอย่างนี้ เฉพาะในอรูปาวจรภูมิ สังสัฏฐวารและสัมปยุตตวาร พึงเพิ่มไว้อย่างนี้)

๕๐. ปรามาสทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่ปรามาสโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ ปรามาส และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๘] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภปรามาส ปรามาสจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภปรามาส ขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภปรามาส ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาส โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณา กุศลนั้น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรค แล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ไม่เป็นปรามาส ซึ่งละได้แล้ว ฯลฯ พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคล เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นปรามาสด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่ วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิดเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดี

เพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาส เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิดเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออก จากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาส เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

[๒๐] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภปรามาสและสัมปยุตตขันธ์ ปรามาสจึงเกิดขึ้น มี ๓ วาระ

อธิปติปัจจัย

[๒๑] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอธิปติปัจจัย ได้แก่ เพราะทำปรามาสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ปรามาสจึงเกิดขึ้น มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มเฉพาะอารัมมณาธิปติปัจจัย)

[๒๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาส โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิด เพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่ปรามาสโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ ปรามาส และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำปรามาส และสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ปรามาสจึงเกิดขึ้น มี ๓ วาระ

อนันตรปัจจัย

[๒๓] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ปรามาสที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ปรามาสที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ปรามาสเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดย อนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ปรามาสที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปรามาส และสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๒๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่ เป็นปรามาสซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ปรามาสโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๒๕] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นปรามาสโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ปรามาส และสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย

(พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปรามาส และสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๒๖] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยสมนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๒๗] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ปรามาสเป็นปัจจัยแก่ปรามาสโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

[๒๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาส โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ โทสะ ฯลฯ โมหะ ฯลฯ มานะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ... สุขทางกาย ฯลฯ มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ถือทิฏฐิ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ปรามาสโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ถือทิฏฐิ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์โดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๒๙] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอุปนิสสยปัจจัย ได้แก่ ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่ปรามาสโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย

[๓๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ปรามาสโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์โดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๓๑] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มปัจฉาชาตปัจจัย) เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัย

[๓๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เจตนาที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่ปรามาสโดยกัมมปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เจตนาที่ไม่เป็นปรามาสเป็น ปัจจัยแก่ปรามาส สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัยเป็นต้น

[๓๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยมัคคปัจจัย ได้แก่ องค์มรรคที่เป็นปรามาส ฯลฯ (โดยนัยนี้ พึงเพิ่มเป็น ๕ วาระ) เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๓๔] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ปรามาส โดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

อัตถิปัจจัย

[๓๕] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ปรามาสเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย (๑)

[๓๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่ปรามาสโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ปรามาสโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ปรามาสและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย (๓)

[๓๗] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นปรามาสและปรามาสเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ปรามาสและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ปรามาสและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นปรามาสโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ปรามาสสัมปยุตตขันธ์และกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ปรามาส สัมปยุตตขันธ์ และรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๑)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๓๘]	เหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๕ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ

อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๓ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๓ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๕ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๕ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๕ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๓๙] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอารัมมณปัจจัยและอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสโดยอารัมมณปัจจัยและอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๔๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๔๑] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสโดยอารัมมณปัจจัยและอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นปรามาสโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและที่ไม่เป็นปรามาสโดยอารัมมณปัจจัยและอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๔๒] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๔๓]	นอารัมมณปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ ฯลฯ
	นมัคคปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	นสัมปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
	นวิปปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	โนนัตถิปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	โนวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๔๔]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
		(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ	
	อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๕ วาระ

ปรามาสทุกะ จบ

๕๑. ปรามัฏฐทุกะ ๑-๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๔๕] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของปรามาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปภายใน)

... อาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาส ฯลฯ (พึงเพิ่มปรามัฏฐทุกะ เหมือนโลกิยทุกะในจูฬันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

ปรามัฏฐทุกะ จบ

๕๒. ปรามาสสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๔๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาส เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยปรามาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสและที่วิปปยุตจากปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยปรามาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๔๗] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาส เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุต จากปรามาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุ อาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสและที่วิปปยุตจากปรามาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๘]	เหตุปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๒ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๒ วาระ

สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี ๒ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๕ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๒ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๒ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๕ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๕ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัย	มี ๕ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๕ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๒ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๒ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๕ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๔๙] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาส เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปปยุตจากปรามาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

นอารัมมณปัจจัย

[๕๐] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาส เกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่วิปปยุตจากปรามาสเกิดขึ้น (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสและที่วิปปยุตจากปรามาสเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัย ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕๑]	นเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ	
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ	
	นอธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ	
	นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ	
	นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ	
	นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ	
	นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ	
	นปุเรชาตปัจจัย	มี ๔ วาระ	
	นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ	
	นอาเสวนปัจจัย	มี ๕ วาระ	
	นกัมมปัจจัย	มี ๒ วาระ	
	นวิปากปัจจัย	มี ๕ วาระ	
	นอาหารปัจจัย	มี ๑ วาระ	
	นอินทรียปัจจัย	มี ๑ วาระ	
	นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ	
	นมัคคปัจจัย	มี ๑ วาระ	
	นสัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ	
	นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ	
	โนนัตถิปัจจัย	มี ๓ วาระ	
	โนวิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ	

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๕๒]	นอารัมมณปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	“.....”	มี ๕ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๕๓]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ (ย่อ)

อวิคตปัจจัย "....." มี ๑ วาระ

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๕๒. ปรามาสสัมปยุตตทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๕๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปภายใน) ขันธ์ที่วิปปยุตจากปรามาสทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสและที่วิปปยุตจากปรามาสทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วย ปรามาสทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๕๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสและที่วิปปยุตจากปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำ ขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยปรามาสและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสและที่วิปปยุตจากปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสและที่วิปปยุตจากปรามาสทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสและที่วิปปยุตจากปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยปรามาสและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕๖] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

[๕๗] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปปยุตจากปรามาสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปปยุตจากปรามาสทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕๘] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๕๙] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย ".....” มี ๙ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๖๐] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย ".....” มี ๑ วาระ

(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

๕๒. ปรามาสสัมปยุตตทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑ - ๔. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๖๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเกิดระคนกับสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเพราะเหตุปัจจัย (ย่อ)

สุทธนัย

[๖๒] เหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๒ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ

นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

(การนับทั้ง ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงเพิ่มอย่างนี้)

๕๒. ปรามาสสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๖๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย ปรามาสโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่สัมปยุตด้วยปรามาส เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาส โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๖๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย ปรามาสโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินราคะ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินราคะนั้น ราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาสจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาส เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้น ราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาสจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาส โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะพิจารณากิเลสที่สัมปยุตด้วยปรามาสซึ่งละได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้น ราคะที่ วิปปยุตจากปรามาส ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคล

รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่สัมปยุตด้วยปรามาสด้วยเจโตปริยญาณ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

[๖๕] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น ยินดีเพลิดเพลินเพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะที่วิปปยุตจากปรามาส ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่วิปปยุตจากปรามาสซึ่งละได้แล้วพิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่วิปปยุตจากปรามาสโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่วิปปยุตจากปรามาส ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่วิปปยุตจากปรามาส ด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพ-นิวาสนุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาส โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่วิปปยุตจากปรามาส เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาสจึงเกิดขึ้น (๒)

อธิปติปัจจัย

[๖๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินราคะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินราคะนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาสจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาสจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาส โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่วิปปยุตจากปรามาสจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาส และที่วิปปยุตจากปรามาสโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๖๗] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจาก ปรามาสโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่วิปปยุตจากปรามาสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ พิจารณาผล ฯลฯ พิจารณานิพพาน ฯลฯ นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรคและผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่วิปปยุตจากปรามาสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิด เพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่วิปปยุตจากปรามาสจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาส โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว ยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่สัมปยุต ด้วยปรามาสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่วิปปยุตจากปรามาสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาสจึงเกิดขึ้น (๒)

อนันตรปัจจัยและสมนันตรปัจจัย

[๖๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาส โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

[๖๙] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่วิปปยุตจากปรามาสซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่วิปปยุตจากปรามาสซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลม ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาส โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยอนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย (๒)

สหชาตปัจจัยเป็นต้น

[๗๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๗๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย ปรามาสโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาส ฯลฯ โมหะ ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาส ฯลฯ โมหะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาส โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาสแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ อาศัยโมหะที่สัมปยุตด้วยปรามาส ฯลฯ ความ ปรารถนาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาส โมหะ ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ โทสะ ฯลฯ โมหะ ฯลฯ มานะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

[๗๒] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจาก ปรามาสโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ มานะ ฯลฯ ความปรารถนาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์

ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อาศัยสุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ มานะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ มานะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาส โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เพราะอาศัยศรัทธา ราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาสจึงเกิดขึ้น เพราะอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะ ราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาสจึงเกิดขึ้น ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาส ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัย

[๗๓] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจาก ปรามาสโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่วิปปยุตจากปรามาส ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่วิปปยุตจากปรามาสโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาส โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๗๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจาก ปรามาสโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาส โดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ

กัมมปัจจัยเป็นต้น

[๗๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาส โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เจตนาที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาส โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และ จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบาก และกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

... เป็นปัจจัยโดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๗๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจาก ปรามาสโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาส โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาส โดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

อัตถิปัจจัย

[๗๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาส โดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาส และที่วิปปยุตจากปรามาสโดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็น ปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๗๘] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจาก ปรามาสโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาส โดยอัตถิปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่สัมปยุตด้วยปรามาสจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยอัตถิปัจจัย (๒)

[๗๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสและที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยปรามาสและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสและที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสโดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยปรามาสและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๘๐]	เหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๒ วาระ

นิสสยปัจจัย	มี ๗ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๒ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๗ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๔ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๗ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๘๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาส โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาส และที่วิปปยุตจากปรามาสโดยสหชาตปัจจัย (๓)

[๘๒] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจาก ปรามาสโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาส โดยอารัมมณปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสและที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสโดยสหชาตปัจจัยและปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยปรามาสและที่วิปปยุตจากปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสโดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๘๓] นเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ
นนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๗ วาระ)
นมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ
โนอัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

เหตุทุกนัย

[๘๔] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๔ วาระ)
นมัคคปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๘๕] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๗ วาระ

ปรามาสสัมปยุตตทุกะ จบ

๕๓. ปรามาสปรามัฏฐทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๘๖] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสอาศัยสภาวธรรม ที่เป็นปรามาสและเป็นอารมณ์ของปรามาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยปรามาสเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่เป็น อารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูป ภายใน) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและเป็นอารมณ์ของปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ปรามาสอาศัย ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นปรามาสเป็นอารมณ์ของปรามาสและที่เป็นอารมณ์ของปรามาส แต่ไม่เป็นปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์

๓ ปรามาส และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็น อารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่เป็น ปรามาสเป็นอารมณ์ของปรามาสและที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็น อารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสและอาศัยปรามาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (ย่อ)

(วาระทั้งหมดพึงทำเหมือนปรามาสทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

๕๓. ปรามาสปรามัฏฐทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๘๗] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นปรามาสและเป็นอารมณ์ของปรามาสโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่ปรามาสโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นปรามาสเป็นอารมณ์ของปรามาสและที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเป็น ปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ ปรามาส และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๘๘] สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและเป็นอารมณ์ของปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นปรามาสและเป็นอารมณ์ของปรามาสโดยอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มคำว่า เพราะปรารภ เหมือนกับปรามาสทุกะ)

[๘๙] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ แล้วพิจารณากุศลนั้น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะพิจารณาโคตรภู พิจารณาโวทาน พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคย

เกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ (พึงเพิ่มบททั้งปวงจนถึงอาวัชชนจิต) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นปรามาสและเป็นอารมณ์ของปรามาสโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาส เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นปรามาสเป็นอารมณ์ของปรามาสและที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาส โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของปรามาสแต่ไม่เป็นปรามาส เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ปรามาสและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

(แม้นอกนี้ก็มี ๓ วาระอย่างนี้ พึงเพิ่มคำว่า เพราะปรารภ ทุกะนี้เหมือนกับปรามาสทุกะ ไม่พึงเพิ่มโลกุตตระเข้าในที่ซึ่งมีไม่ได้)

๕๔. ปรามาสวิปปยุตตปรามัฏฐทุกะ

๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๙๐] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสแต่เป็นอารมณ์ของปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสแต่เป็นอารมณ์ของปรามาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากปรามาสแต่เป็นอารมณ์ของปรามาสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสและไม่เป็นอารมณ์ของปรามาสอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากปรามาสและไม่เป็นอารมณ์ของปรามาสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย (ย่อ)

(พึงทำเหมือนโลกิยทุกะในจูฬันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

ปรามาสวิปปยุตตปรามัฏฐทุกะ จบ

ปรามาสโคจฉกะ จบ